

Agenda HABITAT

ČÁST I. - PREAMBULE

1.

Uznáváme, že zlepšit lidská sídla, jejichž kvalita značně ovlivňuje každodenní život i celkovou pohodu a spokojenost našich národů, je naprosto nutné. Cítíme, že existuje velká příležitost a naděje na vybudování nového světa, ve kterém je možné uskutečnit hospodářský a sociální rozvoj i ochranu životního prostředí jako na sobě závislé a navzájem se posilující komponenty trvale udržitelného rozvoje, a to pomocí solidarity a spolupráce v jednotlivých státech i mezi státy a pomocí účinného partnerství na všech úrovních. Nejdůležitější pro zlepšení kvality života národů světa je mezinárodní spolupráce a všeobecná solidarita vedená cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů, a to v duchu partnerství.

2.

Smyslem uspořádání druhé konference Organizace spojených národů o lidských sídlech (Habitat II) je projednání dvou témat srovnatelného globálního významu: „Přiměřené bydlení pro všechny“ a „Trvale udržitelný rozvoj lidských sídel v urbanizujícím se světě“. Středem zájmu o trvale udržitelný rozvoj, včetně přiměřeného bydlení pro všechny a trvale se rozvíjejících lidských sídel, jsou lidé, kteří mají nárok na zdravý a produktivní život v souladu s přírodou.

3.

Pokud jde o první téma - velká část světové populace, zejména v rozvojových zemích, postrádá bydlení a základní hygienická zařízení. Uznáváme, že základní přístup k bezpečnému a zdravému bydlení i základním službám je podstatný pro osobní fyzickou, psychickou, sociální a ekonomickou pohodu a spokojenost, a měl by být základem našich naléhavých zásahů týkajících se více než miliardy lidí, kteří nemají dobré životní podmínky. Naším cílem je zajistit přiměřené bydlení pro všechny, zejména pro chudé městské a venkovské rodiny, a to vytvořením podmínek pro rozvoj a zlepšení ekologicky zdravého bydlení.

4.

Pokud jde o druhé téma - trvale udržitelný rozvoj lidských sídel spojuje ekonomický a sociální rozvoj s ochranou životního prostředí při plném respektování všech základních lidských práv a svobod i práva na rozvoj, a nabízí prostředky k dosažení stabilnějšího a mírumilovnějšího světa založeného na etické a duchovní vizi. Nezbytným základem k dosažení trvale udržitelného rozvoje je demokracie, respektování lidských práv, transparentní, reprezentativní a odpovědné vedení a správa všech sektorů společnosti, stejně jako účinná participace občanské společnosti. Stagnace rozvoje a existence výrazně rozšířené absolutní chudoby mohou bránit plnému a účinnému uplatňování lidských práv a mohou oslabit křehkou demokracii a participaci lidu. Nic z toho však nemůže ospravedlnit porušování základních lidských práv a svobod.

5.

Při svolávání konference Habitat II a při uznání globální povahy těchto problémů se mezinárodní společenství rozhodlo, že k dosažení těchto cílů by mohl značně přispět sladěný globální přístup. Neudržitelné modely výroby a spotřeby, zejména v průmyslově vyspělých zemích, zhoršování životního prostředí, demografické změny, rozšířená a přetrvávající chudoba a sociální a ekonomická nerovnost mohou mít lokální, přeshraniční i světový dopad. Čím dříve obce, místní správa a subjekty, založené na partnerství veřejného, soukromého a komunitního

sektoru spojí své úsilí k vytvoření ucelené, odvážné a inovativní strategie zaměřené na řešení problémů bydlení a lidských sídel, tím lepší bude perspektiva dosažení bezpečí, zdraví a celkové životní pohody lidu a tím jasnější bude vyhlídka na řešení globálních problémů životního prostředí a sociálních problémů.

6.

Po zvážení zkušeností získaných za období od konání konference Organizace spojených národů o lidských sídlech ve Vancouveru v Kanadě v roce 1976, konference Habitat II opětně potvrzuje výsledky nedávných důležitých světových konferencí a zahrnuje je do agendy lidských sídel: Agendy Habitat. Konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji - Earth Summit - konaná v Rio de Janeiro v Brazílii v roce 1992 schválila dokument Agenda 21. Na této konferenci se účastníci z celého světa shodli na vytvoření rámce pro trvale udržitelný rozvoj lidských sídel. Všechny další konference, včetně Čtvrté celosvětové konference o ženách (Peking, 1995), Celosvětového summitu o sociálním rozvoji (Kodaň, 1995), Mezinárodní konference o populaci a rozvoji (Káhira, 1994), Globální konference o trvale udržitelném rozvoji malých ostrovních rozvojových států (Barbados, 1994), Celosvětové konference o zamezování světových přírodních katastrof (Jokohama, 1994) a Světové konference o lidských právech (Vídeň, 1993), stejně jako Celosvětový summit o dětech (New York, 1990) a Celosvětová konference o vzdělání pro všechny (Jomtien, Thajsko, 1990) se rovněž zabývaly důležitými sociálními, ekonomickými a ekologickými problémy, včetně otázek trvale udržitelného rozvoje, pro jehož úspěšnou realizaci jsou nezbytná opatření na místní, národní i mezinárodní úrovni. Dokument Globální strategie bydlení do roku 2000 schválený v roce 1988, který zdůrazňuje nutnost zlepšit výstavbu a dostupnost bytů, změnit politiku bydlení v jednotlivých zemích i upravit jejich strategii ve smyslu umožňování, nabízí užitečný návod pro realizaci přiměřeného bydlení pro všechny v příštím století.

7.

Urbanizace byla v průběhu historického vývoje vždy spojena s ekonomickým a sociálním pokrokem, se zvýšením gramotnosti a úrovní vzdělání, s celkovým zlepšením úrovně zdraví, s širším přístupem k sociálním službám a s participací na kulturním, politickém a náboženském životě. Demokratizace dále posílila účast jednotlivců občanské společnosti, partnerství soukromého a veřejného sektoru a zapojení decentralizovaných participačních forem plánování a řízení, což vše jsou důležité rysy úspěšné budoucnosti měst. Velkoměsta i menší města byla vždy motory růstu a líhni civilizace; usnadňovala rozvoj poznatků, kultury a tradic, stejně jako průmyslu a obchodu. Městská sídla, která jsou řádně plánována a vedena, jsou příslibem rozvoje lidské společnosti a ochrany světových přírodních zdrojů tím, že jsou schopna živit množství lidí a zároveň omezovat jejich vliv na přírodní životní prostředí. Růst měst vede k sociálním, ekonomickým a ekologickým změnám, které překračují jejich hranice. Habitat II se zabývá všemi sídly - velkými, středními i malými - a potvrzuje nutnost všeobecného zlepšení životních a pracovních podmínek.

8.

Abychom překonali současné problémy a zajistili pokrok ve zlepšování hospodářských, ekonomických a ekologických podmínek v lidských sídlech, musíme začít uznávat problémy stojící před velkými i malými městy. Podle současných odhadů bude koncem století žít a pracovat ve městech více jak tři miliardy lidí - polovina světové populace. K nejvážnějším problémům, s nimiž se velkoměsta a města potýkají, patří: nedostatečné finanční zdroje, nedostatek pracovních příležitostí, rozšiřující se bezdomovectví, množící se obydlí squatterů, rostoucí chudoba a prohlubující se propast mezi chudými a bohatými, rostoucí nedostatek bezpečnosti a stoupající kriminalita, neodpovídající a chátrající bytový fond, nedostatečné služby i infrastruktura, nedostatek zdravotních a vzdělávacích zařízení, nevhodné využívání půdy, nejistota ve vlastnictví a užívání pozemků, stoupající hustota provozu, rostoucí znečištění, nedostatek zelených ploch, nedostatečné zásobování vodou a chybějící technická infrastruktura, nekoordinovaný rozvoj měst a stoupající míra ohrožení živelními katastrofami.

Všechny tyto skutečnosti jsou výzvou pro vlády, zvláště rozvojových zemí, aby na všech úrovních uskutečňovaly hospodářský rozvoj, sociální rozvoj a ochranu životního prostředí, tj. vzájemně závislé a navzájem se podporující složky trvale udržitelného rozvoje - rámce našich snah o dosažení vyšší kvality života pro všechny. Zvyšující se rozsah mezinárodní i vnitrostátní migrace, stejně jako růst populace ve městech a neudržitelné modely výroby a spotřeby, vyvolávají tyto problémy ve zvláště akutních formách. Ve městech žije značný podíl světové populace v nepřiměřených podmínkách a města stojí před vážnými problémy, včetně ekologických, které se zhoršují nedostatečným plánováním a řízením, nedostatkem investic a technologií, nedostatečnou mobilizací a nevhodnou alokací finančních zdrojů, stejně jako nedostatkem společenských a ekonomických příležitostí. Pokud jde o mezinárodní migraci - přistěhovalci potřebují bydlení a základní služby, vzdělání, zaměstnání a společenskou integraci bez ztráty kulturní identity; úkolem hostitelských zemí je věnovat jim pozornost a poskytnout dostatečnou ochranu.

9.

V procesu globalizace a rostoucí vzájemné závislosti představují venkovská sídla velkou výzvu a příležitost pro obnovení rozvojové iniciativy na všech úrovních a ve všech sférách. Mnohá venkovská sídla však čelí nedostatku ekonomických příležitostí, zejména pracovních, a nedostatku infrastruktury a služeb, zejména v oblastech zásobování vodou, hygieny, zdraví, vzdělání, dopravy, spojů a energetiky. Odpovídající úsilí a způsob rozvoje venkova může napomoci snížit mj. nerovnováhu, neudržitelné modely a postupy, chudobu, izolovanost, znečištění životního prostředí a nejistotu vlastnictví a užívání půdy. Takové úsilí může přispět k lepšímu spojení venkovských sídel s hlavním proudem ekonomického, společenského a kulturního života, a tím k zajištění trvale udržitelných společenství, zdravého životního prostředí a k omezení tlaku na růst měst.

10.

Velká a menší města i venkovská sídla jsou propojena pohybem zboží, zdrojů a lidí. Spojení mezi venkovem a městem má klíčový význam pro trvalou udržitelnost lidských sídel. Protože růst venkovské populace předstihl růst pracovních a ekonomických příležitostí, migrace z venkova do měst stále roste, a to zejména v rozvojových zemích, což ústí ve velký tlak na městskou infrastrukturu a služby, které jsou již nyní nadměrně zatížené. Je nutné odstranit chudobu na venkově a zlepšit životní podmínky, stejně jako je nutné vytvořit pracovní příležitosti a možnosti vzdělání ve venkovských sídlech, regionálních centrech i menších městech. Při vyvažování rozdílných ekonomických, sociálních a ekologických požadavků je třeba plně využít vzájemně se doplňujících přínosů a vazeb mezi venkovským a městským osídlením.

11.

Více lidí než kdykoliv dříve dnes žije v absolutní chudobě a bez přiměřeného bydlení. Neodpovídající bydlení a bezdomovectví jsou rostoucí hrozbou v mnoha zemích, což ohrožuje zdraví, bezpečnost i samotný život. Každý má právo na přiměřenou životní úroveň pro sebe a svou rodinu, včetně odpovídající výživy, ošacení, bydlení, vody a hygieny i práva na stále se zlepšující životní podmínky.

12.

Rychle rostoucí počet lidí bez domova, včetně uprchlíků, jiných přesídlenců potřebujících mezinárodní ochranu a ostatních osob bez přístřeší v důsledku přírodních i člověkem vyvolaných katastrof v mnoha oblastech světa, prohlubuje krizi bydlení a zdůrazňuje potřebu rychlého řešení, které by mělo mít trvalý charakter.

13.

Plně v úvahu je nezbytné brát potřeby dětí a mládeže, zejména s ohledem na jejich životní podmínky. Zvláštní pozornost si zasluhují participační procesy, zaměřené na utváření velkoměst, měst a městských částí, s cílem

zajistit životní podmínky dětí a mládeže a využít při tom jejich tvořivosti a názorů na životní prostředí. Zvláštní pozornost je také nutné věnovat potřebám bydlení pro ohrožené děti, jako jsou děti žijící na ulici, děti uprchlíků i děti, které jsou oběťmi sexuálního zneužívání. Rodiče dětí a osoby právně za děti zodpovědné mají právo a povinnost uspokojovat tyto potřeby v souladu s Úmluvou o právech dítěte.

14.

V rámci politiky bydlení, rozvoje měst a jejich řízení je nezbytné věnovat pozornost zejména potřebám a participaci původních obyvatel. Taková politika by měla plně respektovat jejich identitu a kulturu a vytvářet vhodné prostředí, umožňující jim účast v politickém, společenském i hospodářském životě.

15.

Důležitou roli při vytváření trvale udržitelných lidských sídel mají ženy. Nicméně, v důsledku mnoha faktorů, včetně přetrvávající a rostoucí zátěže žen v podobě chudoby a diskriminace, stojí ženy před zvláštními překážkami při zajišťování přiměřeného bydlení a při plném zapojování do rozhodování souvisejícího s trvale udržitelnými lidskými sídly. Posílení postavení žen a jejich plná a rovnoprávná účast na politickém, společenském i hospodářském životě, zlepšování zdraví i vymýcení chudoby jsou velmi důležité faktory při dosahování trvalé udržitelnosti lidských sídel.

16.

Setkávání se zdravotně postiženými osobami je součástí běžného života. Zdravotně postižení lidé nemají vždy příležitost se plně a rovnoprávně účastnit rozvoje lidských sídel, řízení i rozhodování, často v důsledku sociálních, ekonomických, psychologických i fyzických bariér a diskriminace. Takovéto bariéry by měly být odstraňovány a potřeby a zájmy zdravotně postižených osob by měly být plně zahrnuty do plánů a politiky týkající se bydlení a trvale udržitelných lidských sídel tak, aby byl umožněn přístup všem lidem.

17.

Staří lidé mají právo vést spokojený a produktivní život a měli by mít příležitost plně se účastnit života ve své komunitě a společnosti i veškerého rozhodování, které se týká jejich životní pohody a zejména jejich potřeb v oblasti bydlení. Jejich přínosy pro politické, sociální a hospodářské procesy v lidských sídlech by měly být uznávány a ceněny. Aby staří lidé mohli vést prospěšný život ve své komunitě, měla by být zvláštní pozornost věnována jejich potřebám týkajícím se bydlení a mobility.

18.

Přestože řada zemí, zejména rozvojových, postrádá právní, institucionální, finanční, technické a lidské zdroje pro to, aby mohla přiměřeně reagovat na rychlou urbanizaci, mnohé místní správy čelí těmto problémům otevřeným, odpovědným a účinným vedením a usilují o zapojení místních obyvatel do procesu trvale udržitelného rozvoje. Měly by se podporovat umožňovací struktury, které usnadňují existenci nezávislé iniciativy a tvořivosti a podněcují širokou škálu partnerství, včetně partnerství se soukromým sektorem, v rámci jedné země i mezi státy. Možnost daná všem lidem, zejména osobám zranitelným a znevýhodněným a hlavně lidem žijícím v chudobě, spočívající v rovnoprávné a efektivní účasti ve všech aktivitách souvisejících s lidskými sídly, je základem občanské angažovanosti a měla by být podporována na národní úrovni. Agenda Habitat poskytuje základní rámec umožňující lidem převzít odpovědnost za podporu a tvorbu trvale udržitelných lidských sídel.

19.

Problémy lidských sídel jsou mnohostranné. Všeobecně se uznává, že přiměřené bydlení pro všechny a rozvoj trvale udržitelných lidských sídel nejsou problémy izolované od širšího ekonomického rozvoje země a nemohou

být odděleny od potřeby příznivého národního a mezinárodního rámce hospodářského a sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí, což jsou nepostradatelné a vzájemně se posilující složky trvale udržitelného rozvoje.

20.

Mezi lidskými sídly v různých oblastech a zemích, i v rámci jedné země, jsou nesmírné rozdíly. Při uplatňování Agendy Habitat se proto musí tyto rozdíly, specifické situace i různé možnosti každé společnosti a země brát v úvahu. Pro aplikaci Agendy Habitat je klíčová spolupráce a partnerství na mezinárodní, regionální, subregionální, národní a lokální úrovni, dále jsou důležité, kromě odpovídajících zdrojů, takové instituce, jako je Komise pro lidská sídla a Centrum Organizace spojených národů pro lidská sídla (Habitat).

21.

Agenda Habitat je globální výzvou k činnosti na všech úrovních. V rámci cílů, zásad a závazků nabízí pozitivní vizi trvale udržitelných lidských sídel, kde všichni mají přiměřené bydlení, zdravé a bezpečné životní prostředí, základní služby a produktivní svobodně zvolené zaměstnání. Agenda Habitat bude stát v čele všech snah usilujících o změnu této vize v realitu.

ČÁST II. - CÍLE A ZÁSADY

I

22.

Cíle Agendy Habitat jsou v plném souladu s cíli a zásadami Charty spojených národů a s mezinárodním právem.

23.

Přestože je nutné brát v úvahu význam národních i regionálních zvláštností a různých historických, kulturních a náboženských tradic, je povinností všech států podporovat a chránit všechna lidská práva a základní svobody, včetně práva na rozvoj.

24.

Realizace Agendy Habitat, včetně jejího uplatňování prostřednictvím národních zákonů a priorit rozvoje, programů a politik, je svrchovaným právem a odpovědností každého státu; tato svrchovanost musí být v souladu se všemi základními lidskými právy a svobodami, včetně práva na rozvoj, a musí brát v úvahu význam různých náboženských a etických hodnot, kulturních tradic a filosofických názorů jednotlivců i jejich komunit a plně je respektovat, což přispívá k plnému uplatňování všech lidských práv, s cílem dosáhnout přiměřeného bydlení pro všechny a trvale udržitelného rozvoje lidských sídel.

25.

My, státy účastníci se celosvětové konference Organizace spojených národů o lidských sídlech (Habitat II), se plně hlásíme k politické, hospodářské, ekologické, etické a duchovní vizi lidských sídel, založené na zásadách rovnosti, solidarity, partnerství, lidské důstojnosti, úctě a spolupráci. Plně přijímáme cíle a zásady přiměřeného bydlení pro všechny a zásady trvale udržitelného rozvoje lidských sídel v urbanizujícím se světě. Věříme, že dosažení těchto cílů podpoří vznik stabilnějšího a spravedlivějšího světa, ve kterém nebude vládnout nespravedlnost a konflikty, a přispěje k spravedlivému, úplnému a trvalému míru. Občanské, etnické a náboženské spory, porušování lidských práv, koloniální nadvláda, cizí okupace, ekonomická nerovnováha, chudoba, organizovaný zločin, terorismus ve všech formách i korupce ničí lidská sídla a proto by měly být všemi státy odsouzeny; státy by měly spolupracovat při odstraňování takovýchto jevů a všech jednostranných opatření bránících sociálnímu a hospodářskému rozvoji. Na národní úrovni budeme posilovat mír podporou tolerance, nenásilí a dále respektováním rozdílů i řešením sporů mírovými prostředky. Na lokální úrovni je pro dosažení

bezpečné společnosti nutná prevence kriminality a podpora trvale udržitelných společenství. Prevence kriminality založená na společenském rozvoji je hlavním klíčem k dosažení těchto cílů. Na mezinárodní úrovni budeme posilovat mezinárodní mír a bezpečnost a podporovat všechny snahy řešit mezinárodní spory mírovými prostředky, v souladu s Chartou Organizace spojených národů.

26.

Opětovně potvrzujeme přijetí cílů a zásad Charty Organizace spojených národů a zavazujeme se, že budeme zajišťovat plné uplatnění lidských práv stanovených v mezinárodních dohodách; v tomto kontextu budeme usilovat zejména o uplatnění práva na přiměřené bydlení, jak je uvedeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv i v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, v Mezinárodní konvenci o potlačování všech forem rasové diskriminace, v Konvenci o odstranění všech forem diskriminace žen a v Konvenci o právech dítěte; bereme však v úvahu, že právo na přiměřené bydlení, jak je uvedeno v citovaných mezinárodních dokumentech, bude aplikováno postupně. Potvrzujeme, že všechna lidská práva - občanská, kulturní, hospodářská, politická a sociální - jsou všeobecná, nedělitelná, vzájemně závislá a spojená. Souhlasíme se zásadami a cíli uvedenými níže a budeme se jimi řídit při naší činnosti.

27.

Spravedlivá lidská sídla jsou ta, v nichž mají všichni lidé bez jakékoliv diskriminace, ať již jde o rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné názory, národní či sociální původ, majetek, narození nebo jiný status, stejný přístup k bydlení, infrastruktuře, zdravotní péči, přiměřené výživě a vodě, vzdělání a přírodě. Taková lidská sídla poskytují stejnou příležitost k produktivnímu a svobodně zvolenému životu; k ekonomickým zdrojům včetně práva na dědictví, k vlastnictví půdy a jinému majetku, úvěrům, přírodním zdrojům a patřičné technologii; dále poskytují stejnou příležitost k osobnímu, duchovnímu, náboženskému, kulturnímu a společenskému rozvoji; stejnou příležitost k účasti na veřejném rozhodování; stejná práva a povinnosti pokud jde o uchování a využívání přírodních a kulturních zdrojů; stejný přístup k mechanismům zajišťujícím, aby tato práva nebyla porušována. Jednou ze základních podmínek trvale udržitelného rozvoje lidských sídel je zajistit ženám větší právo na plnou angažovanost na základě rovnosti ve všech oblastech společnosti, a to venkovské i městské.

II

28.

Odstranění chudoby je pro trvale udržitelná lidská sídla nezbytné. Princip vymýcení chudoby je založen na zásadách přijatých na Světovém summitu o sociálním rozvoji i na významných závěrech jiných velkých konferencích pořádaných Organizací spojených národů; mezi tyto zásady a závěry patří cíl uspokojování základních potřeb všech lidí, zejména lidí žijících v chudobě a skupin lidí znevýhodněných a zranitelných, hlavně v rozvojových zemích, kde chudoba je naléhavým problémem; dalším cílem je rovněž umožnit všem ženám a mužům dosáhnout bezpečných a trvale udržitelných zdrojů obživy prostřednictvím svobodně zvoleného a produktivního zaměstnání i práce.

III

29.

Trvale udržitelný rozvoj je důležitý pro rozvoj lidských sídel a bere plně v úvahu potřebu i nutnost dosahování ekonomického růstu, sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí. Zvláštní pozornost by měla být věnována specifické situaci a potřebám rozvojových a transformujících se zemí. Lidská sídla mají být plánována, rozvíjena a zlepšována způsobem, který zahrnuje zásady trvale udržitelného rozvoje a všechny jeho složky tak, jak je uvedeno v Agendě 21 a v souvisejících dokumentech Konference Organizace spojených národů o životním

prostředí a rozvoji. Trvale udržitelný rozvoj lidských sídel zajišťuje ekonomický rozvoj, pracovní příležitosti a sociální pokrok v souladu s životním prostředím. Kromě zásad uvedených v Deklaraci o životním prostředí a rozvoji z Rio de Janeiro, které jsou rovněž důležité, a kromě dalších závěrů Konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji zahrnuje trvale udržitelný rozvoj lidských sídel také zásady preventivního přístupu, prevenci znečištění, respektování únosnosti ekosystémů a zachování příležitosti pro budoucí generace. Výroba, spotřeba a doprava by měly být realizovány způsobem, který chrání a udržuje fond zdrojů, přestože z nich čerpá. Při formování trvale udržitelných lidských sídel a udržování ekosystémů, na kterých jsou sídla závislá, mají klíčovou roli věda a technika. Trvalá udržitelnost lidských sídel vyžaduje jejich vyvážené zeměpisné rozmístění i jiné odpovídající rozdělení ve shodě s národními podmínkami, podporu ekonomického a sociálního rozvoje, lidského zdraví a vzdělání, zachování biologické různorodosti a trvale udržitelného využívání jejich složek a udržování kulturní rozmanitosti; rovněž tak zachování vzduchu, vody, lesů, vegetace a kvality půdy na úrovni dostatečné k zachování lidského života a životní pohody budoucích generací.

IV

30.

Kromě ekonomických, sociálních, ekologických a kulturních faktorů závisí kvalita života všech lidí také na fyzických podmínkách a prostorových charakteristikách našich vesnic a velkých i menších měst. Klíčový vliv na obyvatelnost sídel má uspořádání města a jeho estetika, způsob využití pozemků, hustota obyvatelstva i zástavby, doprava a snadná dostupnost všeho základního zboží, služeb a veřejných zařízení. To je zvlášť důležité pro zranitelné a znevýhodněné osoby, z nichž mnohé se setkávají s obtížemi při přístupu k bydlení a při účasti na vytváření budoucnosti svých sídel. Potřeba lidí žít ve společnosti a jejich usilování o obyvatelnější prostředí by měly stát v čele procesu, prostřednictvím něhož jsou navrhována, řízena a udržována lidská sídla. K cílům tohoto úsilí patří také ochrana veřejného zdraví, zajišťování bezpečnosti a jistoty, vzdělání a společenské integrace, posilování rovnoprávnosti a respekt k různorodosti a kulturní identitě, zvyšování přístupnosti pro zdravotně postižené osoby, ochrana historických, náboženských, duchovních a kulturně významných budov a lokalit, respektování místní krajiny a nakládání s ní i s lokálním prostředím s potřebnou vážností a péčí. Ochrana přírodního dědictví a historických lidských sídel včetně památek i památných míst a budov, zejména těch, které jsou chráněny podle Konvence UNESCO o světovém historickém dědictví, by měla být podporována i v rámci mezinárodní spolupráce. Je rovněž velmi důležité, aby prostorová diverzifikace i smíšené využívání bydlení a služeb byly podporovány i na místní úrovni, a to v zájmu naplňování různorodých potřeb a tužeb.

V

31.

Základní jednotkou společnosti je rodina a jako taková by měla být posilována. Má nárok na komplexní ochranu a podporu. V různých kulturních, politických a společenských systémech existují různé formy rodiny. Manželství musí být uzavíráno na základě svobodného rozhodnutí obou a manželé by měli být rovnoprávnými partnery. Musí být respektována práva, schopnosti a odpovědnost členů rodiny. Plánování lidských sídel by mělo přihlížet ke konstruktivní úloze rodiny při navrhování, rozvoji i řízení těchto sídel. Společnost by měla podle potřeby usnadnit vznik všech nutných předpokladů pro integraci rodiny, její sjednocení, zachování, zlepšování a ochranu v rámci přiměřeného bydlení, s přístupem k základním službám i trvale udržitelnému zdroji obživy.

VI

32.

Všichni lidé mají svá práva a musí také přijmout svou povinnost respektovat a chránit práva jiných - včetně budoucích generací - a aktivně přispívat ke společnému dobru. Trvale udržitelná lidská sídla jsou taková, která, mimo jiné, vyvolávají pocit občanství a identity, spolupráci a dialog pro společné blaho i ducha dobrovolnosti a

ducha občanské angažovanosti, kde všichni lidé jsou povzbuzováni a mají stejnou příležitost participovat na rozhodování a rozvoji. Veřejná správa na všech úrovních, včetně místních, má povinnost zajistit přístup k vzdělání a chránit zdraví, bezpečí a obecný prospěch svých občanů. To vyžaduje vytvářet podle potřeby politiku, zákony a předpisy pro veřejnou i soukromou činnost, povzbuzovat odpovědné soukromé aktivity ve všech oblastech, usnadňovat participaci místních společenství, přijímat transparentní postupy, podporovat vedení, které pečuje o zájmy celku a partnerství založené na spolupráci soukromého a veřejného sektoru, a pomáhat lidem chápat a uplatňovat svá práva i povinnosti prostřednictvím otevřených a účinných participačních procesů, všeobecného vzdělávání a šíření informací.

VII

33.

Pro dosažení trvale udržitelného rozvoje lidských sídel a pro zajištění přiměřeného bydlení i základních služeb pro všechny je důležité partnerství mezi zeměmi a v rámci zemí mezi aktéry z veřejných, soukromých, dobrovolných a místních organizací, z družstevního sektoru, nevládních organizací i z řad jednotlivců. Partnerství mohou přispět k integritě a vzájemné podpoře cílů široce založené participace, mj. prostřednictvím vytvářením aliancí, sdružováním zdrojů, předáváním poznatků, zapojováním lidských dovedností i využíváním komparativních výhod kolektivních aktivit. Tyto procesy mohou být ještě účinnější, pokud se posílí občanské organizace na všech úrovních. Tam kde je to vhodné, je žádoucí povzbudit spolupráci a partnerství všech sektorů společnosti a mezi všemi účastníky procesu rozhodování.

VIII

34.

Základem společenské soudržnosti je solidarita s lidmi ze znevýhodněných a zranitelných skupin obyvatelstva, včetně lidí žijících v chudobě, a tolerance, rovnoprávnost a spolupráce mezi všemi lidmi, rodinami a komunitami. Solidarita, spolupráce a pomoc by měly být podporovány mezinárodním společenstvím i jednotlivými státy a všemi ostatními významnými aktéry, tak jak vyžaduje rozvoj lidských sídel. Mezinárodní společenství i správa a samospráva na všech úrovních jsou vyzvány, aby podporovaly zdravou a účinnou politiku a opatření, posilující spolupráci mezi vládami a nevládními organizacemi a mobilizující další zdroje k naplnění této výzvy.

IX

35.

Zabezpečení zájmů současných i budoucích generací žijících v lidských sídlech je jedním ze základních cílů mezinárodního společenství. Formulace a realizace strategií rozvoje lidských sídel patří do přímé kompetence každé země na národní i místní úrovni a v jejím právním rámci, např. prostřednictvím vytváření vhodného prostředí pro rozvoj lidských sídel; v úvahu je třeba brát rozdílné ekonomické, sociální a ekologické podmínky každé země. Aby se dosáhlo cíle zajištění přiměřeného bydlení pro všechny a trvale udržitelného rozvoje lidských sídel v urbanizujícím se světě, jsou nutné nové a dodatečné finanční prostředky z různých zdrojů. Existující zdroje dostupné rozvojovým zemím - veřejné, soukromé, mnohostranné a dvoustranné, domácí a zahraniční - musí být posíleny prostřednictvím vhodných a pružných mechanismů a ekonomických nástrojů, s cílem podpořit zajištění přiměřeného bydlení pro všechny a trvale udržitelného rozvoje lidských sídel. Tento proces by měl být doprovázen konkrétními opatřeními na podporu mezinárodní technické spolupráce a výměny informací.

X

36.

Centrem úsilí zaměřeného na rozvoj trvale udržitelných lidských sídel je lidské zdraví a kvalita života. Proto se zavazujeme, že budeme podporovat a dosahovat cílů, k nimž patří všeobecný a rovnoprávný přístup ke

kvalitnímu vzdělání, dosažení nejvyšší možné úrovně fyzického, duševního a ekologického zdraví a stejný přístup všech k základní zdravotní péči; obzvláště budeme usilovat o nápravu nerovností týkajících se sociálních a ekonomických podmínek včetně bydlení, a to bez ohledu na rasu, národnostní původ, pohlaví, věk, zdravotní postižení, přičemž budeme respektovat a podporovat společnou i specifickou kulturu. Dobré zdraví po celý život každého muže a ženy, dobré zdraví každého dítěte a dobré vzdělání pro všechny jsou základní předpoklady pro zajištění toho, aby lidé každého věku mohli plně rozvíjet své schopnosti ve zdraví a důstojnosti a aby se mohli plně podílet na sociálním, ekonomickém a politickém životě v lidských sídlech; tím přispějí, kromě jiného, k vymýcení chudoby. Trvale udržitelná lidská sídla závisí na interaktivním rozvoji politiky a na konkrétních akcích zaměřených na zajištění přístupu k výživě, kvalitní pitné vodě, hygienickým zařízením; dále závisí na všeobecném přístupu k nejširšímu spektru základních zdravotních služeb, což je v souladu se zprávou Mezinárodní konference o populaci a rozvoji; dále závisí na vymýcení nejhorších nemocí s velkou úmrtností, zejména dětských chorob, a na vytvoření bezpečných míst k práci i životu a na ochraně životní prostředí.

ČÁST III. - ZÁVAZKY

37.

V souladu s dříve uvedenými zásadami se my, jakožto státy zúčastněné na této konferenci, zavazujeme uvádět Agendu Habitat do praxe prostřednictvím místních, národních, subregionálních a regionálních akčních plánů, popř. prostřednictvím jiných politik a programů, navržených a prováděných ve spolupráci se zainteresovanými stranami na všech úrovních a podporovaných mezinárodním společenstvím; přitom bereme v úvahu, že to jsou lidské bytosti, které jsou středem zájmu v souvislosti s trvale udržitelným rozvojem, který zahrnuje přiměřené bydlení pro všechny a trvale udržitelný rozvoj lidských sídel, a že tyto lidé mají nárok na zdravý a produktivní život v harmonii s přírodou.

38.

Při plnění těchto závazků by se měla zvláštní pozornost věnovat podmínkám a potřebám lidí žijících v chudobě, lidí bez domova, potřebám žen, starších lidí, původního obyvatelstva, uprchlíků, přesídlenců, postižených osob a skupin zranitelných a znevýhodněných osob. V úvahu by se také měly brát potřeby přistěhovalců a dále specifické potřeby a životní podmínky dětí, zejména dětí žijících na ulici.

A. Přiměřené bydlení pro všechny

39.

Potvrzujeme opětovně svůj závazek týkající se plné a postupné realizace práva na přiměřené bydlení, jak je uvedeno v mezinárodních dokumentech. V tomto kontextu uznáváme povinnost vlád vytvořit takové podmínky, které umožní lidem získat bydlení a chránit a zlepšovat jednotlivá obydlí i celé čtvrti. Zavazujeme se, že budeme cílevědomě zlepšovat životní i pracovní podmínky na spravedlivém a trvale udržitelném základě tak, aby každý měl přiměřené bydlení, které je zdravé, bezpečné, chráněné, přístupné a finančně dostupné, včetně základních služeb, zařízení a příslušenství; nikdo by neměl být diskriminován v otázkách bydlení a právního zajištění vlastnictví a disponování s majetkem. Budeme podporovat dosažení tohoto cíle způsobem, který je plně v souladu s obvyklým pojetím lidských práv.

40.

Dále se zavazujeme, že budeme usilovat o dosažení následujících cílů:

- a) Zajistit konzistenci a koordinaci makroekonomické a bytové politiky a strategie jako sociální priority v rámci programů národního rozvoje a programů rozvoje měst s cílem podpořit mobilizaci zdrojů, vytvářet pracovní příležitosti, potlačovat chudobu a integrovat společnost.
- b) Zajistit právní jistoty týkající se vlastnictví a užívání majetku a stejný přístup k půdě všem lidem, včetně žen a lidí žijících v chudobě; provést legislativní a administrativní reformy, které zajistí ženám plný a rovnoprávný přístup k ekonomickým zdrojům, včetně práva na dědictví a práva na vlastnictví půdy i jiného majetku, práva na úvěr, přírodní zdroje a příslušné technologie.
- c) Podporovat přístup všech lidí ke zdravé pitné vodě, infrastruktuře a jiným základním službám a příslušenstvím, zejména lidem žijícím v chudobě, ženám a zranitelným a znevýhodněným skupinám osob.
- d) Zajistit transparentní, komplexní a přístupné systémy týkající se převádění práv k půdě a právních jistot vlastnictví a uživatelského vztahu.
- e) Podporovat všestranný, nediskriminační přístup všech lidí k otevřenému, účinnému a dostačujícímu financování bydlení, včetně mobilizace inovačních finančních a jiných zdrojů - veřejných i soukromých - pro rozvoj společnosti.
- f) Podporovat lokálně přístupné, přiměřené, finančně dostupné, bezpečné, účinné a ekologické metody výstavby a technologie ve všech zemích, zejména rozvojových, a to na místní, národní, regionální a subregionální úrovni, což zajistí optimální využití místních lidských zdrojů a podpoří využití energeticky úsporných metod a ochranu lidského zdraví.
- g) Navrhovat a zavádět normy a standardy, které umožní přístup i zdravotně postiženým osobám, v souladu se standardními pravidly o zrovnoprávnění příležitostí pro zdravotně postižené osoby.
- h) Zvyšovat nabídku finančně dostupného bydlení a to mj. prostřednictvím podpory zaměřené na zvyšování dostupnosti vlastnického bydlení i zvyšování nabídky dostupného nájemního, komunálního, družstevního a jiného bydlení prostřednictvím partnerství mezi veřejnými, soukromými i komunálními iniciativami; dále prostřednictvím vytváření a podpory tržně konformních stimulů, spolu s odpovídajícím respektováním práv a povinností nájemníků i vlastníků.
- i) Podporovat zlepšování stávajícího bytového fondu modernizací i údržbou a dostatečným zajištěním základních služeb, zařízení a vybavení.
- j) Zajišťovat právní ochranu před diskriminací v přístupu k bydlení i k základním službám bez jakéhokoliv ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické a jiné názory, národní a sociální původ, majetnost, národnost nebo jiný status; obdobná ochrana by se měla poskytovat před diskriminací plynoucí ze zdravotního postižení nebo věku.
- k) Pomáhat rodině v její roli týkající se zajišťování výživy, výchovy a vzdělávání apod., uznat její důležitou funkci při integraci společnosti a podporovat sociální a hospodářskou politiku, která pomáhá rodinám a jejich jednotlivým členům, zejména znevýhodněným a zranitelným, uspokojovat potřebu bydlení; přitom je nutné věnovat zvláštní pozornost péči o děti.
- l) Podporovat bydlení a související základní služby i vzdělávací a zdravotní zařízení určená lidem bez domova, přesídlencům, původním obyvatelům, ženám a dětem, které jsou vystaveny násilí v rodinách, zdravotně postiženým osobám, starším lidem, obětem přírodních i člověkem vyvolaných katastrof a lidem patřícím ke zranitelným a znevýhodněným skupinám, včetně zajišťování dočasného přístřeší a základních služeb pro uprchlíky.

m) V rámci národního kontextu chránit tradiční práva původních obyvatel na půdu a jiné zdroje, stejně jako zlepšovat hospodaření s půdou.

n) Chránit všechny osoby před protiprávním vystěhováním a poskytovat jim právní ochranu a odškodnění s ohledem na lidská práva; pokud je vystěhování nevyhnutelné, zajistit poskytnutí vhodného alternativního řešení.

41.

Poskytovat stálou mezinárodní pomoc uprchlíkům při uspokojování jejich potřeb a pomáhat jim při spravedlivém a trvalém řešení jejich situace v souladu s příslušnými rezolucemi Organizace spojených národů a mezinárodním právem.

B. Trvale udržitelná lidská sídla

42.

Zavazujeme se k dosažení cíle, kterým jsou trvale udržitelná lidská sídla v urbanizujícím se světě tím, že budeme rozvíjet společnost, které bude efektivně využívat zdroje v rámci únosnosti ekosystémů a ve které bude brán ohled na zásadu preventivního přístupu; dále tím, že poskytneme všem lidem, zejména těm, kteří patří ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva, stejnou možnost prožít zdravý, bezpečný a produktivní život v harmonii s přírodou, kulturními tradicemi a duchovními i kulturními hodnotami, život, který zajistí ekonomický a sociální rozvoj i ochranu životního prostředí, čímž se přispěje k dosažení cílů trvale udržitelného společenského rozvoje.

43.

Dále se zavazujeme, že budeme usilovat o dosažení následujících cílů:

a) Podporovat podle potřeby sociálně integrovaná a přístupná lidská sídla, včetně příslušných zařízení pro zdravotní péči a vzdělání, bojovat proti segregaci, diskriminaci a jiným politikám a praktikám vedoucím k vyloučení některých osob ze společnosti, uznávat a respektovat práva všech, zejména žen, dětí, zdravotně postižených osob, osob žijících v chudobě i osob, které patří ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva.

b) Vytvářet mezinárodní i domácí prostředí pro ekonomický i sociální rozvoj a ochranu životního prostředí jakožto navzájem závislé a navzájem se posilující složky trvale udržitelného rozvoje; takové prostředí, které přiláká investory, vytvoří pracovní příležitosti, přispěje k vymýcení chudoby a tím poskytne zdroje pro zajištění trvale udržitelného rozvoje lidských sídel.

c) Integrovat územní plánování a řízení měst s bydlením, dopravou, pracovními příležitostmi, ekologickými podmínkami a komunálními zařízeními.

d) Poskytnout co nejdříve všem sídlům přiměřenou a integrovanou ekologickou infrastrukturu v zájmu zlepšení zdraví tím, že všichni lidé budou mít přístup k dostatečným, trvalým a zdravým sladkovodním zdrojům, infrastruktuře, kanalizaci a odstraňování odpadů, a to se zvláštním důrazem na poskytování těchto služeb lidem žijícím v chudobě.

e) Podporovat integrované plánování využití vodních zdrojů s cílem najít efektivní a úsporné alternativy pro získávání trvale udržitelné zásoby vody pro obce a jiné účely.

f) Naplňovat sociální a rozvojové cíle, které již byly schváleny mezinárodním společenstvím v oblastech základního vzdělání, základní zdravotní péče a rovnosti pohlaví.

g) Uznat význam produktivních neformálních a soukromých sektorů, zvyšovat jejich úsilí i potenciál, kde je to vhodné, při vytváření trvale udržitelných zdrojů obživy, pracovních příležitostí a při zvyšování příjmů; zároveň poskytovat bydlení a služby lidem žijícím v chudobě.

h) Podporovat, kde je to žádoucí, zlepšování stavu neoficiálních sídel a městských slumů jako účelného opatření a pragmatického řešení nedostatku bytů ve městech.

i) Podporovat rozvoj vyrovnanějších a trvale udržitelných lidských sídel podněcováním výrobních investic, vytvářením pracovních příležitostí a rozvojem sociální infrastruktury v malých i středních městech a vesnicích.

j) Podporovat změny v takových modelech výroby a spotřeby, které neodpovídají zásadám trvale udržitelného rozvoje, zejména v průmyslových zemích a podporovat změny v populační politice a ve struktuře sídel, vedoucí k trvalé udržitelnosti; omezovat tlak na životní prostředí, podporovat účinné a hospodárné využití přírodních zdrojů - včetně vody, vzduchu, biologické různorodosti, lesů, zdrojů energie a půdy - a uspokojovat základní potřeby, čímž se poskytne všem lidem zdravé životní a pracovní prostředí a omezí ekologické dopady na lidská sídla.

k) Podporovat, kde je to vhodné, vytvoření geograficky vyrovnané struktury osídlení.

l) Věnovat hlavní pozornost programům a politice rozvoje lidských sídel, které budou snižovat znečištění měst vznikající převážně v důsledku nedostatku vody, hygienických zařízení a kanalizace, v důsledku špatné organizace nakládání s průmyslovým i domácím odpadem, včetně pevného, i v důsledku znečištění vzduchu.

m) Podporovat dialog mezi veřejnými, soukromými a nevládními zájmovými stranami zaměřený na rozvoj a využívání rozšířeného pojmu „bilanční rozvaha“, která uznává, že při rozhodování o alokaci zdrojů by se měly brát v úvahu ekonomické, ekologické, sociální a občanské důsledky pro přímo i nepřímo postižené strany, včetně budoucích generací.

n) Zlepšovat přístup k práci, zboží, službám a vybavenosti mj. podporou účinných a ekologicky zdravých, dostupných, méně hlučných a energeticky úspornějších systémů dopravy, stejně jako podporou takových modelů prostorového rozvoje a komunikační politiky, které sníží požadavky na dopravu; dále podporou potřebných opatření tak, aby náklady na odstraňování znečištění nesl znečišťovatel; přitom je třeba brát v úvahu specifické potřeby a požadavky rozvojových zemí.

o) Podporovat energeticky účinnější technologie a alternativní či obnovitelné zdroje energie pro lidská sídla a snižovat negativní dopady výroby energie a jejího používání na lidské zdraví a na životní prostředí.

p) Podporovat optimální využívání produktivní půdy v městských i venkovských oblastech a chránit křehké ekosystémy a ekologicky ohrožené oblasti před negativními dopady existence lidských sídel, a to mj. prostřednictvím rozvoje a podpory lepšího hospodaření s půdou, v němž jsou zahrnuty potenciálně konkurenční pozemkové požadavky zemědělství, průmyslu, dopravy, rozvoje města, zelených ploch, chráněných oblastí a jiných životně důležitých potřeb.

q) Řešit populační problémy, které mají dopad na lidská sídla a plně zahrnout demografické otázky do politiky týkající se lidských sídel.

r) Chránit a udržovat historické, kulturní a přírodní dědictví, včetně tradičních modelů bydlení a sídel původních obyvatel, dále chránit krajinu a městskou flóru a faunu na otevřených a zelených prostorech města.

s) Chránit posvátná i kulturně a historicky významná místa.

t) Podporovat nové využití stávajících, ale nevhodně využívaných komerčních a rezidenčních ploch v městských centrech tak, aby bylo možné je revitalizovat a omezit tak zvyšující se tlak na zábor zemědělské půdy na okrajích měst.

- u) Podporovat vzdělání a školení o ekologicky zdravých technologiích, materiálech a produktech.
- v) Podporovat rovnoprávný přístup a plné zapojení zdravotně postižených osob do všech sfér existence lidských sídel, vypracovat odpovídající politiku a poskytovat jim právní ochranu před diskriminací v důsledku zdravotního postižení.
- w) Rozvíjet a hodnotit politiku a programy zaměřené na snižování nežádoucích škodlivých dopadů a na zvyšování pozitivního vlivu strukturálních úprav a ekonomické transformace na trvale udržitelný rozvoj lidských sídel a zejména na osoby, patřící ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva, na ženy, a to mj. prostřednictvím citlivého posouzení dopadu strukturálních a jiných souvisejících změn na sociální rozvoj.
- x) Formulovat a realizovat programy, které přispívají k zachování a oživení venkovských oblastí.
- y) Zajistit, aby byl uznán, v rámci úsilí o národní rozvoj, význam přímořských oblastí a vynaložit veškeré úsilí na zajištění jejich trvale udržitelného využití.
- z) Předcházet katastrofám způsobeným lidským faktorem, včetně velkých technických katastrof, zajištěním dostatečných regulačních a jiných preventivních opatření a snížením dopadu přírodních pohrom a jiných neštěstí na lidská sídla, a to mezi jiným prostřednictvím příslušných plánovacích mechanismů a zdrojů pro hladký přechod od okamžité pomoci přes rehabilitaci až k rekonstrukci, přičemž je nezbytné vzít v úvahu kulturní a trvale udržitelné dimenze; obnovovat katastrofou postižená sídla způsobem, který omezí rizika dalších možných katastrof a zpřístupní znovu postavená sídla všem lidem.
- aa) Realizovat odpovídající akce s cílem řízeného, bezpečného a efektivního využívání těžkých kovů, zejména olova, a kde je to možné, eliminovat nekontrolované vystavení osob a tak chránit lidské zdraví i životní prostředí.
- bb) Eliminovat co nejdříve používání olova v benzínu.
- cc) Rozvíjet takové bydlení, které může zároveň sloužit jako pracoviště, a to pro muže i ženy.

C. Umožňování a participace

44.

Zavazujeme se, že budeme rozvíjet strategii, která umožní všem důležitým aktérům veřejného, soukromého a místního sektoru hrát účinnou roli v rozvoji lidských sídel i v bydlení, a to na národní, státní, regionální, metropolitní i lokální úrovni.

45.

Dále se zavazujeme dosáhnout těchto cílů:

- a) Umožnit místní vedení, podporovat demokratické řízení, vykonávat veřejnou správu a užívat veřejné zdroje ve všech veřejných institucích takovým způsobem, který zajistí transparentní, odpovědné, spravedlivé a účinné řízení měst, velkoměst i metropolitních oblastí.
- b) Podle potřeby vytvářet příznivé podmínky pro organizaci a rozvoj soukromého sektoru a definovat a podporovat jeho roli v trvale udržitelném rozvoji lidských sídel, a to i pomocí osvěty.
- c) Kde to je vhodné, decentralizovat úřední moc i zdroje a funkce, zároveň s odpovědností, a to na úroveň, která umožní co nejefektivnější uspokojování potřeb lidí v jejich sídlech.
- d) Podporovat pokrok a bezpečnost lidí i celých komunit, což umožní každému členu společnosti uspokojovat své základní lidské potřeby a realizovat svou osobní důstojnost, bezpečí, tvořivost a životní aspirace.

- e) Spolupracovat s mládeží za účelem rozvíjení a rozšiřování jejich dovedností a poskytnout mladým lidem vzdělání a školení a připravit je tak na jejich současnou i budoucí roli v oblasti rozhodování a udržitelného působení v rozvoji a správě lidských sídel.
- f) Podporovat institucionální a právní rámec, respektující rovnost pohlaví, včetně vytváření příslušných institucionálních a dalších kapacit na národní i lokální úrovni, které povedou ke zvýšení občanské angažovanosti a široké participaci na rozvoji lidských sídel.
- g) Podporovat zakládání místních organizací, občanských organizací a jiných forem nevládních institucí, které mohou přispět k úsilí o snížení chudoby a zlepšení kvality života v lidských sídlech.
- h) Institucionalizovat participační přístup k trvale udržitelnému rozvoji lidských sídel a jejich řízení, založený na neustálém dialogu všech účastníků městského rozvoje (veřejného sektoru, soukromého sektoru i komunit), zvláště žen, zdravotně postižených osob a původních obyvatel; do tohoto procesu zahrnout zájmy dětí a mládeže.
- i) Zvyšovat důraz na vytváření příslušných institucionálních a dalších kapacit a pořádat školení v oblasti plánování, řízení a rozvoje lidských sídel na národní i místní úrovni, včetně vzdělávání, kursů a institucionálního posílení; zaměřit se zvláště na ženy a zdravotně postižené osoby.
- j) Na národní, regionální a místní úrovni vybudovat institucionální a právní rámec, který umožní mobilizovat finanční zdroje pro rozvoj trvale udržitelného bydlení a lidských sídel.
- k) Podporovat rovnoprávný přístup ke spolehlivým informacím na všech úrovních - národní, regionální i místní - a používat tam, kde to je možné, moderní komunikační technologie a sítě.
- l) Zajistit všem dostupnost vzdělání a podporovat výzkum zaměřený na vytváření lokálních kapacit, které pomohou zajišťovat přiměřené bydlení pro všechny i rozvoj trvale udržitelných lidských sídel, neboť je patrné, že otázky a problémy spojené s lidskými sídly vyžadují zvýšené využití vědy a techniky.
- m) Usnadnit účast nájemníků na správě veřejného a obecního bytového fondu, i žen a osob patřících ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva na plánování a uskutečňování rozvoje měst i venkovských oblastí.

D. Rovnost pohlaví

46.

Zavazujeme se usilovat o dosažení cíle, kterým je rovnoprávnost pohlaví v rozvoji lidských sídel. Dále se zavazujeme k tomu, že budeme:

- a) Integrovat hledisko rovnosti pohlaví do legislativy, politiky, programů a projektů, týkajících se lidských sídel, a to prostřednictvím využití analýz, citlivě pojednávajících tento problém.
- b) Rozvíjet koncepční a praktickou metodologii směřující k začleňování aspektu rovnosti pohlaví do plánování, rozvoje a hodnocení lidských sídel, včetně rozvoje ukazatelů.
- c) Sbírat, analyzovat a šířit údaje a informace týkající se problémů lidských sídel, zpracované z hlediska pohlaví, včetně statistických prostředků, uznávajících a zviditelňujících neodměňovanou práci žen, a to za účelem použití těchto dat v praktické politice a v programech týkajících se plánování i realizace.
- d) Začlenit hledisko pohlaví do návrhů a realizace mechanismů, které se týkají řízení ekologicky zdravých a trvale udržitelných zdrojů, výrobních metod i rozvoje infrastruktury ve venkovských i městských oblastech.

e) Formulovat a posilovat politiku i postupy, vedoucí k dosažení plné a rovnoprávné účasti žen v plánování lidských sídel a v rozhodování.

E. Financování bydlení a lidských sídel

47.

I když uznáváme, že sektor bydlení je výrobním sektorem, který by mělo být možno financovat mj. i komerčním způsobem, zavazujeme se podporovat existující mechanismy financování a podle potřeby rozvíjet inovační přístupy financování při realizaci cílů Agendy Habitat, které budou mobilizovat dodatečné zdroje z různých finančních pramenů - veřejných, soukromých, mnohostranných i dvoustranných, a to na mezinárodní, regionální, národní i místní úrovni, a které budou podporovat účinnou a odpovědnou alokaci i řízení zdrojů; uznáváme, že místní instituce zabývající se poskytováním mikroúvěrů mají patrně největší potenciál v oblasti zajišťování bydlení pro chudé.

48.

Dále se zavazujeme usilovat o dosažení následujících cílů:

a) Stimulovat národní i místní hospodářství podporou ekonomického a sociálního rozvoje a ochranou životního prostředí, což přiláká domácí i zahraniční finanční zdroje a soukromé investice, dále zvýší počet pracovních míst i příjmy; poskytovat silnější finanční základ pro podporu přiměřeného bydlení pro všechny a podporu trvale udržitelného rozvoje lidských sídel.

b) Posilovat kapacitu rozpočtového a finančního řízení na všech úrovních tak, aby se plně rozvinuly zdroje příjmů.

c) Zvyšovat veřejné příjmy tam, kde je to vhodné, využitím rozpočtových nástrojů, které vedou k ekologicky zdravým postupům a k přímé podpoře trvale udržitelného rozvoje lidských sídel.

d) Posilovat regulační a právní rámec umožňující fungování trhu, odstraňovat tržní selhání, usnadňovat iniciativu a tvořivost a podporovat společensky i ekologicky odpovědné společné investice a reinvestice v rámci místních komunit, i ve spolupráci s nimi, a povzbuzovat široký rozsah jiných způsobů partnerství za účelem financování rozvoje bydlení a lidských sídel.

e) Podporovat rovný přístup všech lidí k úvěru.

f) Podle potřeby přijmout transparentní, aktuální, předvídatelné a účinné mechanismy pro alokaci zdrojů jednotlivým úrovním správy a jiným subjektům.

g) Podporovat dostupnost trhu pro ty, kteří jsou méně organizováni a informováni nebo jinak vyloučeni z participace, a to, pokud je to vhodné, poskytováním subvencí a posilováním přiměřených úvěrových mechanismů a jiných nástrojů tak, aby tito lidé mohli uspokojit své potřeby.

F. Mezinárodní spolupráce

49.

V zájmu mezinárodní míry, bezpečnosti, spravedlnosti a stability se zavazujeme posilovat mezinárodní spolupráci a partnerství, které napomohou při realizaci národních i globálních akčních plánů a při dosahování cílů Agendy Habitat tím, že přispějí k mnohostranným, regionálním a dvoustranným programům spolupráce i institucionálnímu uspořádání a k technickým a finančním podpůrným programům včetně účasti v nich; dále tím, že zvýší vzájemnou výměnu technologií a také shromažďováním, analýzou a šířením informací o bydlení a lidských sídlech a využíváním mezinárodních sítí.

50.

Dále se zavazujeme k dosahování následujících cílů:

- a) Usilovat o splnění dohodnutého cíle, tj. věnovat co nejdříve 0,7 % hrubého národního produktu ve vyspělých zemích na oficiální rozvojovou pomoc a podle potřeby zvyšovat podíl na financování programů přiměřeného bydlení a rozvoje lidských sídel, a to ve shodě s rozsahem a škálou aktivit nutných k dosažení cílů Agendy Habitat.
- b) Využívat zdroje i ekonomické nástroje účinným, spravedlivým a nediskriminačním způsobem na místní, národní, regionální i mezinárodní úrovni.
- c) Podporovat účinnou mezinárodní spolupráci mezi veřejnými, soukromými, neziskovými, nevládními a komunálními organizacemi.

G. Hodnocení pokroku

51.

Zavazujeme se, že budeme dodržovat a realizovat Agendu Habitat a budeme se jí řídit při uskutečňování jejích zásad v našich zemích; také se zavazujeme, že budeme monitorovat postup směřující k dosažení tohoto cíle. Kvantitativní i kvalitativní ukazatele na národní a místní úrovni, které jsou strukturovány tak, aby odrážely rozmanitost našich společností, jsou podstatné, a to jak pro pokrok v plánování a monitorování, tak pro hodnocení míry dosažení přiměřeného bydlení pro všechny a míry trvale udržitelného rozvoje lidských sídel. V tomto ohledu je hlavním ukazatelem zdravé společnosti spokojený život dětí. Je nezbytné rozvíjet ukazatele zohledňující věk a pohlaví, vhodné metody sběru dat včetně vhodného strukturování, a využívat je k monitorování vlivu politiky a praxe uplatňované v lidských sídlech na města a komunity; přitom je nezbytné věnovat zvláštní a trvalou pozornost situaci osob ze znevýhodněných a zranitelných skupin obyvatelstva. Uznáváme potřebu společného přístupu a sladění všech akcí za účelem dosažení cíle přiměřeného bydlení pro všechny a rozvoje trvale udržitelných lidských sídel. Budeme usilovat o koordinované plnění mezinárodních závazků i akčních programů.

52.

Dále se zavazujeme hodnotit, z hlediska reorganizace, činnost Centra Organizace spojených národů pro lidská sídla (Habitat), jehož kompetence zahrnují, mezi jiným, koordinaci a pomoc všem státům při realizaci Agendy Habitat.

IV. - GLOBÁLNÍ AKČNÍ PLÁN:

Strategie realizace

A. Úvod

53.

Na první Konferenci Organizace spojených národů - Habitat, konané ve Vancouvru před dvaceti lety, byl přijat program rozvoje lidských sídel. Od té doby došlo k podivuhodným změnám ve sféře populace i v sociální, politické, ekologické a hospodářské situaci, tedy v oblastech, které všechny mají přímý vliv na otázky strategie. Tyto změny přivedly mnohé vlády k přijetí a podpoře tzv. umožňovací politiky, která usnadňuje jednotlivcům, rodinám, komunitám i soukromému sektoru podílet se aktivně na zlepšování stavu lidských sídel. Přesto se odhaduje, že nejméně miliarda lidí stále ještě nemá dostatečné bydlení a žije v nepříjemných podmínkách chudoby, a to většinou v rozvojových zemích.

54.

I když tempo populačního růstu klesá, počet obyvatel na zeměkouli se za posledních dvacet let zvýšil ze 4,2 miliardy na zhruba 5,7 miliard; z toho téměř jednu třetinu tvoří mládež do patnácti let. Roste počet lidí žijících ve městech. Koncem tohoto století lidstvo překročí práh, kdy ve městech bude bydlet více než polovina světové populace. Uspokojování potřeb dalších téměř dvou miliard lidí, jejichž přírůstek se očekává v příštích dvou desetiletích, a řízení měst vedoucí k trvale udržitelnému stavu budou nesmírně těžkým úkolem. Jsou to zvláště rozvojové země, kde rychlá urbanizace a růst velkých i malých měst a megapolis, spojené s postupnou koncentrací veřejných a soukromých zdrojů, představují nové výzvy a zároveň nové příležitosti. Je proto nezbytné zabývat se základními příčinami těchto jevů, včetně migrace lidí z venkovských oblastí do měst.

55.

Stoupající globalizace hospodářství znamená v ekonomické sféře, že lidé v komunitách obchodují na širších trzích a že investiční prostředky jsou stále častěji dostupné z mezinárodních zdrojů. Z toho vyplývá, že úroveň ekonomického rozvoje v mnoha zemích se zvýšila. Zároveň se rozšířila mezera mezi chudými a bohatými zeměmi i lidmi, což vyvolalo pokračující potřebu spolupráce, vedoucí k vytváření příznivějšího mezinárodního ekonomického prostředí. Nové komunikační technologie učinily informace mnohem dostupnější a zrychlily všechny procesy změny. V mnoha společnostech se objevily nové problémy sociální soudržnosti a osobní bezpečnosti a otázka solidarity se dostala do centra pozornosti. Jako kritický faktor se objevila také nezaměstnanost, ekologická degradace, společenská dezintegrace a dalekosáhlé přesuny obyvatelstva, stejně jako nedostatek tolerance, násilí a porušování lidských práv. Musíme mít tyto nové faktory na mysli, když navrhujeme strategii lidských sídel pro první dvě desetiletí 21. století.

56.

I když Habitat II je konferencí států a národní vlády mohou učinit mnoho, aby umožnily místním komunitám řešit své problémy, hlavní činitelé, kteří budou rozhodovat o úspěchu nebo nezdaru při zlepšování podmínek lidských sídel, se většinou nacházejí ve veřejných, soukromých a neziskových sektorech na místní úrovni. Jsou to právě místní orgány a jiné zainteresované subjekty, které jsou při dosahování cílů Habitat II v první linii. Přestože strukturální příčiny problémů musejí být často řešeny na národní a někdy i mezinárodní úrovni, pokrok bude do značné míry záviset na místních orgánech, občanské angažovanosti a na vytváření partnerství mezi všemi úrovněmi veřejné správy a soukromým sektorem, družstevním sektorem, nevládními a komunálními organizacemi, pracovníky a zaměstnanci i občanskou společností celkově.

57.

Habitat II je jednou ze série mimořádných světových konferencí konaných pod záštitou Organizace spojených národů v uplynulých pěti letech. Všechny tyto konference se zabývaly důležitými problémy trvale udržitelného rozvoje soustředěného na lidi, včetně trvale udržitelného hospodářského rozvoje a spravedlnosti, tedy otázek, jejichž úspěšná realizace vyžaduje akce na všech úrovních. Strategie týkající se sociálních, ekonomických, ekologických otázek, omezení katastrof, obyvatelstva, otázek zdravotního postižení a aspektu pohlaví bude muset být uplatňována ve venkovských i městských oblastech - zejména tam, kde problémy jsou akutní a vytvářejí napětí.

58.

Na konferenci Habitat II představitelé všech vládních úrovní, obcí a soukromého sektoru zvažovali, jak je možné podporovat, prostřednictvím tzv. umožňovacího procesu, v němž hrají ústřední roli jednotlivci, rodiny a jejich komunity, dosažení dvou základních cílů - přiměřeného bydlení pro všechny a trvale udržitelného rozvoje lidských

sídel v urbanizujícím se světě. Toto je specifické pro globální akční plán Habitat II a pro strategii jeho uskutečňování. Realizace těchto hledisek bude vyžadovat přizpůsobení se specifické situaci každé země a každé komunity.

59.

Strategie globálního akčního plánu je založena na principech umožňování, transparentnosti a participace. V rámci této strategie je úsilí všech úrovní správy založeno na vytváření legislativního, institucionálního a finančního rámce, který umožní soukromému sektoru, nevládním organizacím a místním skupinám přispět k dosažení přiměřeného bydlení pro všechny a k trvale udržitelnému rozvoji lidských sídel a který umožní všem ženám a mužům spolupracovat navzájem, v rámci svých komunit i s veřejnou správou na všech úrovních tak, aby tito lidé mohli společně rozhodovat o své budoucnosti, určovat své priority a identifikovat i rozdělovat zdroje poctivě a také vytvářet partnerství za účelem dosažení společných cílů. Princip umožňování vytváří:

- a) Situaci, ve které je mobilizován jak plný potenciál, tak zdroje všech účastníků, kteří se angažují v procesu výstavby a zlepšování bytů.
- b) Takové podmínky pro ženy i muže, které jim dovolí rovnoprávně prosazovat jejich individuální práva a povinnosti a umožní jim účinně uplatňovat schopnosti v činnostech, které zlepší a udrží jejich životní prostředí.
- c) Takové podmínky pro organizace a instituce, v nichž budou moci spolupracovat, vzájemně se ovlivňovat a uzavírat partnerství se záměrem naplnit cíle, kterými jsou přiměřené bydlení pro všechny a trvale udržitelný rozvoj lidských sídel.
- d) Podmínky pro zlepšování sama sebe.
- e) Podmínky pro posilování mezinárodní spolupráce.

B. Přiměřené bydlení pro všechny

1. Úvod

60.

Přiměřené bydlení znamená víc než jen střechu nad hlavou. Znamená také dostatečné soukromí, přiměřený prostor, fyzickou přístupnost, přiměřené bezpečí, bezpečnou držbu, strukturální stabilitu a trvanlivost, dostatečné osvětlení, vytápění a ventilaci, dostatečnou základní infrastrukturu - např. zásobování vodou, hygienická zařízení a zařízení na odvoz odpadu, dále dobrou kvalitu životního prostředí a příznivé faktory související se zdravím, přiměřenou a dostupnou polohou vzhledem k práci a základní vybavenost; toto vše by mělo být dostupné i finančně. O přiměřenosti by se mělo rozhodovat společně s lidmi, kterých se to týká a s ohledem na perspektivu dalšího rozvoje. Posouzení přiměřenosti se často v různých zemích liší, neboť závisí na specifických kulturních, společenských, ekologických i ekonomických faktorech. V tomto kontextu by měly být také zvaženy specifické faktory týkající se aspektu pohlaví a věku, např. vystavování dětí a žen působení toxických látek.

61.

Od přijetí Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948 je právo na přiměřené bydlení uznáváno jako důležitá část práva na přiměřenou životní úroveň. Všechny vlády bez výjimky mají v oblasti bydlení odpovědnost, reprezentovanou např. vytvářením ministerstev pro bydlení nebo specifických institucí, dále rozdělováním finanční pomoci sektoru bydlení a rovněž tvorbou politiky, programů a projektů. Zajišťování přiměřeného bydlení každému vyžaduje nejen aktivitu veřejné správy, ale i všech sektorů společnosti včetně soukromého, nevládních organizací, komunit a místních správ, stejně jako činnost partnerských organizací a subjektů mezinárodního

společenství. V rámci celkového kontextu umožňovacího přístupu by všechny vlády měly podniknout patřičné kroky za účelem podpory, ochrany a zajištění plné a postupné realizace práva na přiměřené bydlení. Tyto kroky zahrnují následující body; nejsou však omezeny jen na ně:

a) Ve věci bydlení zajistit, aby zákony zakazovaly jakoukoli diskriminaci a zaručovaly všem osobám stejnou a účinnou ochranu proti diskriminaci, založené na rase, barvě pleti, pohlaví, jazyku, náboženství, politických nebo jiných názorech, národním nebo sociálním původu, majetku, narození nebo jiném statusu.

b) Zajistit právní zabezpečení držby a rovnoprávný přístup k půdě všem, včetně žen a osob žijících v chudobě, rovněž zajistit účinnou ochranu před násilným a protiprávním vystěhováním, dále brát v úvahu lidská práva a mít na mysli to, že bezdomovci by za svůj status neměli být trestáni.

c) Přijmout politiku zaměřenou na to, aby se obydlí stalo obyvatelné, finančně dostupné a přístupné pro všechny, včetně osob, které nejsou schopny si zajistit přiměřené bydlení svými vlastními prostředky. Tento cíl, mimo jiné, zahrnuje:

- i. Rozšiřování nabídky finančně dostupného bydlení pomocí patřičných regulačních opatření a tržních stimulů.
- ii. Zvyšování finanční dostupnosti prostřednictvím dotací, nájemních i jiných forem bytové pomoci lidem, kteří žijí v chudobě.
- iii. Podporování programů komunálního, družstevního a neziskového nájemního i vlastnického bydlení.
- iv. Rozšiřování podpůrných služeb pro bezdomovce a jiné zranitelné skupiny obyvatelstva.
- v. Mobilizování inovativních finančních a jiných zdrojů - soukromých i veřejných - pro bydlení a místní rozvoj.
- vi. Vytváření a podporování tržních stimulů za účelem povzbuzení soukromého sektoru tak, aby uspokojoval potřeby finančně dostupného nájemního i vlastnického bydlení.
- vii. Podporování modelů trvale udržitelného prostorového rozvoje a dopravních systémů, které zlepšují přístupnost ke zboží, službám, společenskému vybavení i práci.

d) Účinně monitorovat a vyhodnocovat podmínky bydlení, včetně rozsahu bezdomovectví a nepřiměřeného bydlení; na základě konzultací s lidmi, kterých se to týká, formulovat a přijmout vhodnou bytovou politiku a uvádět do praxe efektivní strategii i plány na řešení těchto problémů.

62.

Vzhledem k tomu, že strategie bydlení, která je založena na principu umožňování, vede k plné mobilizaci všech potenciálních domácích zdrojů, přispívá tím značně k trvale udržitelnému rozvoji lidských sídel. Hospodaření s takovými zdroji se musí provádět se zřetelem na lidi a musí být ekologicky, sociálně a ekonomicky zdravé. To se může podařit jen tehdy, jsou-li politika a činnosti v sektoru bydlení integrovány s politikou a akcemi zaměřenými na zlepšení ekonomického i sociálního rozvoje a ochranu životního prostředí. Základním cílem této kapitoly je proto integrace politiky bydlení s politikou, kterou se bude řídit makroekonomický i sociální rozvoj a správné řízení v oblasti životního prostředí.

63.

Druhým základním cílem této kapitoly je umožnit trhu, primárnímu mechanismu produkce bytů, aby vykonával svou funkci efektivně. Doporučuje se usilovat o dosažení tohoto cíle a zároveň přispívat k dosažení sociálních cílů; přitom využívat, tam, kde to je vhodné, tržních stimulů a kompenzačních opatření. Další cíle a doporučené postupy se týkají jednotlivých složek celého systému produkce bytů (pozemky, finance, infrastruktura a služby,

stavba, stavební materiály, údržba a obnova) v soukromém, komunálním i veřejném nájemním sektoru, a také způsobů, kterými lze tyto složky zlepšit tak, aby lidem lépe sloužily. Zvláštní pozornost je dále zaměřena na všechny osoby, včetně žen, které jsou vystaveny značnému riziku, protože nemají jistotu držby obydlí nebo jim je bráněno v účasti na trhu bydlení. Doporučuje se podniknout kroky vedoucí ke snížení zranitelnosti takovýchto lidí a umožnit jim získat přiměřené bydlení spravedlivým a humánním způsobem.

64.

Při podpoře zaměřené na zajišťování přiměřeného bydlení všem bude nutná i prospěšná mezinárodní a národní spolupráce na všech úrovních. Zvláště je to nutné v oblastech postižených válkou nebo přírodními, průmyslovými a technickými katastrofami a v situacích, kdy potřeby rekonstrukce a obnovy přesahují možnosti národních zdrojů.

2. Bytová politika

65.

Formulace bytové politiky založené na umožňovacím principu, její periodické hodnocení a případná revize, je s ohledem na vytváření rámce pro účinný a efektivní systém zajišťování bydlení základním kamenem, umožňujícím zabezpečení přiměřeného bydlení pro všechny. Základním principem formulace reálné bytové politiky je její provázanost s celkovou makroekonomickou, ekologickou a sociální politikou. I když se bytová politika soustřeďuje na rostoucí poptávku po bytech a infrastruktuře, měla by také zdůrazňovat zvýšené využití a údržbu existujícího bytového fondu, užívaného na základě vlastnictví, nájemního vztahu nebo jiné uživatelské formy, odpovídající různorodosti potřeb. Tato politika by měla také podporovat lidi, kteří v mnoha zemích, zejména rozvojových, působí individuálně nebo kolektivně jako producenti bydlení. Politika by měla reagovat na rozmanité potřeby těch, kteří patří k znevýhodněným a zranitelným skupinám obyvatelstva, jak je řečeno v oddílu 4, paragrafy 93 až 98.

Akce

66.

Všude, kde je to možné a žádoucí, by se vlády měly snažit bytovou politiku a její správu decentralizovat na subnárodní a místní úroveň v národním rámci.

67.

Za účelem integrace bytové politiky s politikou makroekonomickou, sociální, demografickou, ekologickou a kulturní, by měly vlády učinit následující kroky:

a) Založit vzájemné konzultativní mechanismy mezi správními orgány odpovědnými za politiku ekonomickou, ekologickou, sociální, za politiku lidských sídel a bytovou politiku na straně jedné a organizací občanské společnosti a soukromým sektorem na straně druhé tak, aby bylo možné koordinovat sektor bydlení koherentním způsobem; tento způsob by měl obsahovat identifikaci trhu a přesná kritéria pro alokaci, dotace a jiné formy pomoci.

b) Neustále monitorovat dopad makroekonomické politiky na systém zajišťování bydlení a přitom brát v úvahu specifické spojení obou systémů a jejich možný vliv na zranitelné a znevýhodněné skupiny obyvatelstva.

c) Posílit spojení mezi bytovou politikou, vytvářením pracovních míst, ochranou životního prostředí, zachováváním kulturního dědictví, mobilizací zdrojů a maximalizací jejich účinnosti a zvýraznit stimulaci a podporu trvale udržitelného ekonomického rozvoje i aktivit v oblasti sociálního rozvoje.

d) Využít veřejnou politiku, včetně politiky výdajové, daňové, monetární a plánovací, ke stimulaci trvale udržitelných trhů bydlení a rozvoje ve sféře pozemků.

e) Integrovat pozemkovou a bytovou politiku s politikou zaměřenou na snižování chudoby a vytváření pracovních míst, s politikou ochrany životního prostředí, zachování kulturního dědictví, vzdělání a zdraví, poskytování čisté pitné vody a hygienických i zdravotních zařízení a s politikou podpory lidí, kteří patří do znevýhodněných a zranitelných skupin obyvatelstva, zejména bezdomovců.

f) Posilovat informační systémy týkající se bydlení a využívat v rozvoji politiky výzkumných aktivit, včetně jednotlivých údajů členěných podle pohlaví.

g) Periodicky hodnotit, a kde je to přiměřené revidovat bytovou politiku a zároveň brát v úvahu potřeby lidí bez přístřeší a hodnotit dopad takové politiky na životní prostředí a ekonomický rozvoj i na sociální zabezpečení v nejširším slova smyslu.

68.

Aby bylo možno formulovat a realizovat politiku, která podporuje umožňovací přístup k rozvoji, údržbě a obnově bydlení ve venkovských i městských oblastech, měla by veřejná správa na všech úrovních udělat následující:

a) Na všech úrovních, v nichž je realizován proces rozvoje této politiky, použít široce založené participační a konzultativní mechanismy, zahrnující zástupce veřejných, soukromých, nevládních, družstevních a místních sektorů, včetně představitelů skupin, o nichž se lze domnívat, že žijí v chudobě.

b) Zahájit patřičné procesy koordinace a decentralizace, jasně definující, v rámci procesu rozvoje této politiky, práva a zodpovědnost místní úrovně.

c) Rozvíjet a podporovat přiměřené institucionální rámce, zejména ty, které usnadní soukromému sektoru investovat do nabídkové strany bydlení na venkově i ve městech.

d) Uvažovat o stanovení priorit v alokaci přírodních, lidských, technických a finančních zdrojů.

e) Vytvořit a přijmout regulační rámec a poskytnout institucionální podporu vedoucí k usnadňování participace a uzavírání partnerských dohod na všech úrovních.

f) Tam, kde je to nutné, přezkoumat a upravit právní, rozpočtový i regulační rámec tak, aby reagoval na specifické potřeby lidí žijících v chudobě a lidí s nízkými příjmy.

g) Podporovat nabídku finančně dostupných nájemních domů i práva a povinnosti nájemníků i vlastníků.

69.

Aby bylo možné přijmout a realizovat multisekteriální přístup k rozvoji této politiky, veřejná správa na všech úrovních, včetně místních orgánů, by měly udělat toto:

a) Koordinovat a integrovat politiku bydlení a lidských sídel s jinými souvisejícími politikami, jako jsou populační politika a politika zaměřená na rozvoj lidských zdrojů, politika životního prostředí, kulturní, pozemková a infrastrukturní politika, plánování měst a venkova i soukromé a veřejné iniciativy v oblasti pracovních příležitostí.

b) Brát plně v úvahu potřeby ekonomického a sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí, cíle přiměřeného bydlení pro všechny a zásady trvale udržitelného rozvoje lidských sídel i základní potřeby týkající se rozvoje člověka a zdraví.

c) Přijmout politiku zajišťující, aby osoby zdravotně postižené měly přístup do nových veřejných budov a zařízení, k bydlení ve veřejném sektoru a k systému veřejné dopravy. Obdobný přístup by měl být využit všude, kde je to proveditelné, i během rekonstrukce existujících budov.

d) Podporovat rozvoj ekologicky zdravých a finančně dostupných stavebních metod i výroby a distribuce stavebních materiálů, včetně podpory domácího stavebního průmyslu, využívajícího, pokud je to možné, lokálně přístupné zdroje.

e) Zvýšit volnou výměnu informací o celém rozsahu ekologických zdravotních aspektů staveb, včetně rozvoje a šíření databází o škodlivém ekologickém účinku stavebních materiálů, a to společným úsilím soukromého a veřejného sektoru.

70.

Aby se zlepšily systémy zajišťování bydlení, veřejná správa na odpovídajících úrovních by měla udělat toto:

a) Přijmout umožňovací přístup k rozvoji bydlení, včetně renovace, oprav, zlepšování a rozšiřování existujícího bytového fondu ve venkovských i městských oblastech.

b) Stanovit priority pro alokaci přírodních, lidských, technických a finančních zdrojů.

c) Vytvořit přiměřený institucionální rámec pro veřejný, komunální a soukromý sektor, usnadňující zejména soukromému a neziskovému sektoru investování do výstavby bydlení jak na venkově tak ve městech.

d) Kde je to nutné, přezkoumat a upravit legislativní, rozpočtový a regulační rámec, který by reagoval na specifické potřeby lidí patřících ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva a zejména lidí žijících v chudobě a lidí s nízkými příjmy.

e) Periodicky vyhodnocovat, a je-li to nutné i revidovat, politiku a systémy financování bydlení a brát při tom v úvahu dopady takové politiky a systémů na životní prostředí, ekonomický rozvoj a sociální zabezpečení, a zejména různé dopady na zranitelné a znevýhodněné skupiny lidí.

f) Kde je to nutné, podporovat a přijmout postupy, které koordinují a povzbuzují odpovídající nabídku klíčových vstupů, nutných pro výstavbu bytů a infrastruktury, tj. např. pozemků, financí a stavebních materiálů.

g) Podporovat rozvoj ekologicky zdravých a finančně dostupných stavebních metod i výrobu a distribuci stavebních materiálů, včetně podpory rozvoje místního průmyslu výroby stavebních materiálů, pracujícího, je-li to možné, s využitím místních zdrojů.

h) V zemích, kde to je vhodné, používat technologie výstavby a údržby, intenzivně využívající lidskou práci, a tím vytvářet ve stavebním sektoru pracovní příležitosti pro nedostatečně zaměstnané pracovní síly, které jsou ve většině velkých měst, a zároveň podporovat zvýšení kvalifikace ve stavebním sektoru.

3. Systémy zajišťování bydlení

a. Umožnit fungování trhu

71.

V mnoha zemích slouží trhy jako primární mechanismy dodávající bydlení; proto je jejich účinnost a efektivita důležitá z hlediska cíle, kterým je trvale udržitelný rozvoj. Vytváření umožňovacího rámce vedoucího k dobře fungujícímu trhu s byty je věcí vlád. Bytový sektor by měl být považován za integrující trh, na kterém trendy v jednom odvětví ovlivňují výkon v jiných odvětvích. K uspokojování potřeb znevýhodněných a zranitelných skupin obyvatelstva, kterým trh slouží nedostatečně, jsou nutné intervence vlády.

Akce

72.

Aby byla zajištěna účinnost trhu, měly by správní orgány na příslušné úrovni a v souladu s jejich pravomocemi učinit následující kroky:

- a) Zhodnotit nabídku a poptávku v oblasti bydlení a sbírat, analyzovat a šířit informace o trhu s byty i jiných mechanismech zajišťování bydlení a podporovat soukromý a neziskový sektor a média, aby dělala totéž, ale bez duplicity úsilí.
- b) Vyhnout se nevhodným intervencím, které tlumí nabídku a deformují poptávku po bytech a službách, a periodicky přezkoumávat a upravovat legislativní, finanční a regulační rámec, včetně rámce týkajícího se smluv, užívání pozemků, stavebních zákonů a standardů.
- c) V zájmu jasného definování vlastnických práv používat odpovídající mechanismy (např. právní řád, katastr, předpisy pro odhady majetku atd.).
- d) Povolovat transakce s pozemky a nemovitostmi bez přílišných omezení a aplikovat postupy, které učiní majetkové transakce transparentní a vysvětlitelné, což přispěje k prevenci korupce.
- e) Provést legislativní a administrativní reformu zaměřenou na to, aby ženy získaly plný a rovnoprávný přístup k ekonomickým zdrojům, včetně práva na dědictví a vlastnictví pozemku i jiného majetku, práva na úvěr, přírodní zdroje i příslušné technologie.
- f) Na podporu dostatečně široké nabídky bytů a pozemků aplikovat patřičná rozpočtová opatření, včetně daní.
- g) Periodicky vyhodnocovat, jak nejlépe vyhovět požadavku vládní intervence tak, aby byly uspokojeny specifické potřeby lidí žijících v chudobě a zranitelných skupin obyvatelstva, pro které tradiční tržní mechanismy nefungují.
- h) Rozvíjet, kde je to vhodné, pružné nástroje pro regulaci trhu s byty, včetně trhu s nájemním bydlením, a brát při tom v úvahu specifické potřeby zranitelných skupin obyvatelstva.

b. Usnadnění výstavby bytů na místní úrovni

73.

V mnoha zemích, zejména rozvojových, si více jak polovinu existujícího bytového fondu postavili lidé svépomocí; většinou se jedná o nízkopříjmové rodiny. Vlastnoručně postavené příbytky budou hrát velkou roli v zajišťování bydlení až do vzdálené budoucnosti. Mnohé země podporují svépomocnou bytovou výstavbu regulačními a modernizačními programy.

Akce

74.

V zájmu podpory lidí, kteří si, individuálně nebo kolektivně, budují vlastní obydlí, by měla veřejná správa na příslušných úrovních učinit, tam kde je to vhodné, následující kroky:

- a) Podporovat svépomocnou výstavbu obydlí v kontextu programů rozsáhlého využívání pozemků.
- b) Integrovat a regulovat svépomocnou výstavbu, zejména prostřednictvím příslušných programů registrace pozemků, jakožto ucelenou část celkového bytového a infrastrukturního systému v městských i venkovských oblastech, podřízenou komplexní pozemkové politice.
- c) Podporovat úsilí o zlepšení existující svépomocné výstavby pomocí lépe dosažitelnosti bytových zdrojů, včetně pozemků, financí a stavebních materiálů.
- d) Rozvíjet prostředky a metody ke zlepšení úrovně svépomocné výstavby.

e) Podporovat místní a nevládní organizace v jejich roli zaměřené na pomoc a usnadňování svépomocné bytové výstavby.

f) Usnadňovat pravidelný dialog a participaci různých účastníků, mužů i žen, působících v bytové sféře na všech úrovních a ve všech stádiích rozhodování.

g) Zmírnit problémy spojené se spontánně vzniklými lidskými sídly pomocí takových programů a politiky, které tato neplánovaná sídla předvídají.

c. Zajistit přístup k pozemkům

75.

Dostupnost pozemků a právní jistota držby jsou strategické předpoklady pro možnost poskytnout bydlení všem a pro rozvoj trvale udržitelných lidských sídel ovlivňujících městské i venkovské oblasti. Je to také jeden ze způsobů, jak rozetnout začarovaný kruh chudoby. Každá vláda musí ukázat svou vůli podporovat zajišťování dostatečné nabídky půdy v kontextu trvale udržitelné pozemkové politiky. Přestože se uznává existence rozdílných národních zákonů či systémů pozemkové držby, veřejná správa na příslušné úrovni, včetně místních orgánů, by se měla snažit odstranit veškeré překážky, které by mohly brzdit spravedlivý přístup k pozemkům, a zajistit, aby stejná práva mužů i žen ve sféře pozemků a majetku byla chráněna zákonem. Jestliže se na všech úrovních nepřijme vhodná politika, týkající se venkovských i městských pozemků a hospodaření s nimi, zůstane tento fakt primární příčinou nespravedlnosti a chudoby. Tato skutečnost je také příčinou zvýšených životních nákladů, zabírání nevhodných pozemků, ekologické degradace a zvýšeného ohrožení městských i venkovských lokalit, což má vliv na všechny lidi, zejména znevýhodněné a zranitelné, a lidi žijící v chudobě nebo s nízkými příjmy.

Akce

76.

Pro zajištění dostatečné nabídky využitelné půdy by veřejná správa na všech vhodných úrovních, a v souladu s právním rámcem, měla učinit následující kroky:

a) Uznat a legalizovat různorodost mechanismů, prostřednictvím nichž jsou získávány pozemky.

b) Decentralizovat odpovědnost za hospodaření s půdou a tam, kde to je vhodné, vypracovat programy na vytváření institucionálních a dalších souvisejících kapacit, které budou respektovat úlohu hlavních zúčastněných stran.

c) Připravit komplexní inventáře veřejných pozemků a, kde to je třeba, vypracovat program jejich dostupnosti pro rozvoj bydlení a lidských sídel, včetně rozvoje realizovaného nevládními a místními organizacemi.

d) Aplikovat transparentní, souhrnné a spravedlivé rozpočtové stimulační mechanismy za účelem podpory účinného, dostupného a ekologicky zdravého využívání pozemků a aplikovat pozemkové a jiné formy zdanění při mobilizaci finančních zdrojů pro místní úřady, které služby poskytují.

e) Pokud je to vhodné, zvážit využití rozpočtových a jiných opatření s cílem vytvořit účinný fungující trh s volnými pozemky a zároveň zajišťovat nabídku bytů a pozemků pro rozvoj bydlení.

f) Vytvářet a rozvíjet informační systémy v oblasti pozemků a hospodaření s půdou, včetně oceňování pozemků podle jejich hodnoty, a snažit se zajistit, aby veškeré informace byly pohotově k dispozici.

g) Plně využívat existující infrastrukturu v městských oblastech a podporovat optimální hustotu zainvestování pozemků infrastrukturou v souladu s jejich kapacitou. Zároveň zajistit dostatečný prostor pro parky, hřiště, společná zařízení a malé parcely pro rodinné zahrádky všude tam, kde to je možné a vhodné.

- h) Uvažovat o přijetí inovačních nástrojů přinášejících zisky z hodnoty půdy a stimulujících veřejné investice.
- i) Uvažovat o přijetí inovačních nástrojů k účinnému a trvale udržitelnému získávání půdy a rozvoji a, kde je to vhodné, k úpravě těchto pozemků.
- j) Rozvíjet vhodné katastrální systémy a zjednodušit metody registrace pozemků tak, aby se usnadnila, kde to je třeba, pravidla neformálního osidlování a zjednodušit transakce s pozemky.
- k) Rozvíjet pozemkové zákony a právní rámec, který definuje povahu pozemkového a nemovitého majetku a rozvíjí práva, která jsou formálně uznávána.
- l) Mobilizovat lokální a regionální expertizy na podporu výzkumu, výměny technologií a vzdělávacích programů a tím podpořit systémy registrace a správy pozemků.
- m) Podporovat rozsáhlý rozvoj venkova takovými opatřeními, jako např. rovnoprávným přístupem k půdě, zkvalitněním půdy, ekonomickou diverzifikací, rozvojem malých a středně velkých měst ve venkovských oblastech a, kde je to možné, osidlováním půdy původním obyvatelstvem.
- n) Zajistit jednoduché postupy při převodech pozemků a změně jejich užívání v kontextu jednotné politiky, včetně ochrany orné půdy a životního prostředí.

77.

Na podporu účinného trhu s pozemky a ekologicky udržitelného využívání půdy by měly orgány státní správy a samosprávy na všech vhodných úrovních učinit následující kroky:

- a) Přehodnotit a, je-li to nutné, periodicky upravovat plánovací a stavební regulační rámec lidských sídel a brát při tom v úvahu jejich politiku ekonomickou, sociální i ekologickou.
- b) Podporovat rozvoj trhu s pozemky pomocí účinného právního rámce a rozvíjet pružné a rozmanité mechanismy zaměřené na využívání pozemků s různým právním statutem.
- c) Podporovat množství a různorodost intervencí jak ze strany veřejného a soukromého sektoru, tak jiných zainteresovaných stran, mužů i žen, které působí v tržním systému.
- d) Rozvíjet právní rámec pro užívání půdy usilující o vyváženost mezi potřebou výstavby a ochranou životního prostředí, minimalizací rizika a diverzifikací využívání pozemků.
- e) Přezkoumat restriktivní, vylučovací a nákladné právní a regulační procesy, systémy plánování, standardy a předpisy týkající se rozvoje.

78.

Pro odstranění právních a společenských překážek bránících rovnoprávnému a spravedlivému přístupu k půdě a pro umožnění přístupu k půdě zejména ženám, zdravotně postiženým lidem a lidem patřícím k ohroženým skupinám, by měly orgány veřejné správy na všech odpovídajících úrovních, spolu se soukromým sektorem, nevládními organizacemi, družstevním sektorem a místními organizacemi, učinit následující:

- a) Řešit kulturní, etické, náboženské, sociální problémy i problémy vyplývající ze zdravotního postižení, vedoucí k vytváření bariér, segregaci a vyloučení, a to, mimo jiné, podporou vzdělávání a výchovou k mírovému řešení konfliktů.
- b) Pro překonání existujících bariér je nutné podporovat kampaně vedoucí k uvědomování si problémů, vzdělávací a umožňovací metody, týkající se zejména rozvíjení zákonných práv žen na držbu, vlastnictví pozemku a dědictví.

- c) Přezkoumat právní a regulační rámce, přizpůsobovat je zásadám a závazkům Globálního akčního plánu a zajistit, aby byla jasně specifikována a prosazována rovná práva žen i mužů.
- d) Rozvíjet formulování i realizaci regulačních programů a projektů a konzultovat je s lidmi i organizovanými skupinami, jichž se to týká; zajistit plnou a rovnoprávnou participaci žen a brát v úvahu potřeby diferencované podle pohlaví, věku, zdravotního postižení a zranitelnosti.
- e) Podporovat, mimo jiné, místní projekty, politiku a programy zaměřené na odstranění bariér v přístupu žen k finančně dostupnému bydlení, k vlastnictví majetku, ekonomickým zdrojům, infrastruktuře a sociálním službám a zajistit také plnou účast žen v procesech rozhodování, zejména účast žen chudých a těch, které jsou samoživitelkami svých rodin.
- f) Provést legislativní a správní reformy s cílem zajistit ženám plný a rovnoprávný přístup k ekonomickým zdrojům, včetně práva na dědictví a vlastnictví půdy a jiného majetku, práva na úvěr a přírodní zdroje, a přístup k příslušným technologiím.
- g) Vytvořit mechanismy na ochranu žen, které jsou ohroženy rizikem ztráty domova a majetku po úmrtí svého manžela.

79.

Pro usnadnění přístupu všech sociálně ekonomických skupin obyvatelstva k půdě a jistotě držby by státní správa a samospráva na všech příslušných úrovních, včetně místních, měla učinit následující kroky:

- a) Vytvořit umožňovací právní a regulační rámec založený na vyšším stupni znalostí, pochopení a přijetí existujících přístupů a mechanismů zajišťování půdy tak, aby tím bylo stimulováno partnerství soukromého a komunálního sektoru; dále specifikovat uznávané typy držby půdy a stanovit postupy pro uzákonění držby tam, kde je to nutné.
- b) Poskytovat institucionální podporu, posilovat zodpovědnost a průhlednost hospodaření s půdou a přesnou informovanost o vlastnictví pozemků, o pozemkových transakcích i současném a plánovaném využití půdy.
- c) Nalézt inovační postupy pro zvýšení jistoty držby - i jiné než je plná legalizace, která může být v určitých situacích, např. tehdy, když-li žadatelé o úvěr konvenční nárok na pozemek, příliš nákladná a časově náročná.
- d) Přijmout opatření k zajištění rovnoprávného přístupu žen k úvěrům za účelem koupě, leasingu nebo pronájmu půdy a zajistit stejnou ochranu právní jistoty držby této půdy.
- e) Využít potenciálních přínosů hlavních zainteresovaných stran v soukromých formálních a neformálních sektorech a podporovat angažovanost nevládních i komunálních organizací a soukromého sektoru v participačních a kolektivních iniciativách a mechanismech v případě konfliktních rozhodnutí.
- f) Zejména podporovat účast místních a nevládních organizací tím, že se provedou následující kroky:
 - i. Analyzovat a upravit právní a regulační rámec s cílem uznat a stimulovat různé formy organizace obyvatel zabývajících se nakládáním a hospodařením s půdou, bydlením a službami.
 - ii. Zohledňovat finanční systémy zahrnující úvěrové instituce, poskytující úvěry zajištěné kolektivní zárukou kolektivním jednotkám a které zavádějí finanční postupy přizpůsobené potřebám svépomocné bytové výstavby a metodám vedoucím k vytváření příjmů a úspor.
 - iii. Rozvíjet a realizovat další opatření na zvýšení kapacity těchto institucí včetně fiskální podpory, vzdělávacích a školicích programů, technické pomoci a příspěvků na podporu technických inovací.

- iv. Podporovat rozvoj institucionálních a dalších kapacit a sbírání zkušeností nevládních i jiných organizací tvořených obyvatelstvem s cílem vytvořit z nich účinné a kompetentní partnerské subjekty při realizaci národních akčních plánů v oblasti bydlení.
- v. Podněcovat úvěrové instituce k tomu, aby uznaly, že komunální organizace mohou poskytovat garance těm, kteří, vzhledem k chudobě a diskriminaci, nemají jiný majetek, kterým by ručili; věnovat zvláštní pozornost potřebám osamocených žen.

d. Mobilizovat finanční zdroje

80.

Finanční instituce v oblasti bydlení slouží konvenčnímu trhu, ale nereagují dostatečně na odlišné potřeby velké části obyvatelstva, zejména lidí ze zranitelných a znevýhodněných skupin nebo žijících v chudobě a osob s nízkými příjmy. Pro vyšší mobilizaci domácích i mezinárodních zdrojů na financování bydlení a rozšíření úvěrů do více domácností je nutné spojit domácí finance do širšího finančního systému a využívat existujících nástrojů nebo, podle potřeby, vyvinout nové nástroje pro řešení finančních potřeb lidí, kteří mají omezený nebo žádný přístup k úvěru.

Akce

81.

Pro zvýšení účinnosti existujících systémů financování bydlení by měly orgány státní správy a samosprávy na příslušných úrovních učinit následující kroky:

- a) Přijmout programy, které zvyšují mobilizaci systémů financování v oblasti bydlení a poskytnou více úvěrů lidem žijícím v chudobě při zachování solventnosti úvěrových systémů.
- b) Posilovat účinnost existujících systémů financování v oblasti bydlení.
- c) Zvýšit dostupnost systémů financování bydlení a vymýtit všechny formy diskriminace při výběru klientů.
- d) Zvýšit průhlednost, zodpovědnost a etické metody ve finančních transakcích podporou danou účinným právním a regulačním rámcem.
- e) Podle potřeby vytvořit rozsáhlou a podrobnou soustavu majetkových zákonů a majetkových práv a prosadit realizaci celého zástavního práva včetně vymáhání pohledávek za účelem stimulace účasti soukromého sektoru.
- f) Povzbudit soukromý sektor k mobilizaci zdrojů pro uspokojování různých forem poptávky, včetně nájemního bydlení, údržby a rekonstrukcí.
- g) Podporovat konkurenční prostředí hypotečních trhů a usnadnit, je-li to vhodné, rozvoj sekundárních trhů a emisi hypotečních zástavních listů.
- h) Podle potřeby decentralizovat úvěrové operace hypotečního trhu a podporovat tento přístup i u soukromého sektoru, a to za účelem větší přístupnosti k úvěru, zejména ve venkovských oblastech.
- i) Povzbuzovat všechny úvěrové instituce ke zlepšování svého řízení, hospodaření a účinnosti svých operací.
- j) Podporovat komunální hypoteční programy, přístupné pro lidi žijící v chudobě, zejména ženy, a to za účelem zvýšení jejich produktivní kapacity tím, že se jim poskytne přístup ke kapitálu, zdrojům, úvěru, půdě, technice a informacím, tak, aby tito lidé mohli zvýšit své příjmy a zlepšit životní podmínky a postavení svých domácností.

82.

K vytvoření nových finančních mechanismů v oblasti bydlení, pokud je to nutné, by orgány veřejné správy na příslušné úrovni měly provést následující kroky:

- a) Prostřednictvím podpory obcí využít potenciál netradičních finančních přístupů a vytvářet bytová a víceúčelová místní rozvojová družstva, zejména za účelem poskytování levného bydlení.
- b) Prozkoumat a posílit právní a regulační rámec a institucionální základnu pro mobilizaci netradičních věřitelů.
- c) Podporovat, zejména odstraněním právních a administrativních bariér, rozšiřování spořitelních a úvěrových družstev, úvěrových společností, družstevních bank, družstevních pojišťoven a jiných nebankovních finančních institucí a vytvořit mechanismy spoření v neformálním sektoru, zejména pro ženy.
- d) Podporovat partnerství mezi těmito družstevními, veřejnými a jinými finančními institucemi jakožto formu účinné mobilizace místního kapitálu a jeho použití pro místní podnikatelské a komunální aktivity v oblasti rozvoje bydlení a infrastruktury.
- e) Podpořit úsilí odborových svazů, organizací zemědělců, žen a spotřebitelů, organizací osob zdravotně postižených a jiných občanských sdružení zaměřené na zřízení svých vlastních finančních institucí a mechanismů, organizovaných na družstevní nebo místní bázi.
- f) Podporovat výměnu informací o inovacích ve financování bydlení.
- g) Podporovat nevládní organizace a jejich schopnosti a stimulovat, tam kde je to vhodné, vytváření malých spořitelních družstev.

83.

Pro usnadnění přístupu k bydlení těch, kteří nemohou využít existujících finančních mechanismů, by veřejná správa měla prověřit a racionalizovat, kde je to vhodné, systémy dotací pomocí programů, které zajistí jejich životaschopnost, spravedlnost a průhlednost, a tím umožnit mnoha lidem bez přístupu k úvěru a půdě vstoupit na trh.

e. Zajistit přístup k základní infrastruktuře a službám

84.

Základní služby a infrastruktura na úrovni obcí zahrnují dodávku zdravé vody, hygienická zařízení, odpadové hospodářství, sociální péči, dopravu a komunikační zařízení, energii, zdravotní a pohotovostní služby, školy, veřejnou bezpečnost a nakládání s volnými prostory. Nedostatek odpovídajících základních služeb, což jsou hlavní složky bydlení, má značný negativní dopad na lidské zdraví, produktivitu a kvalitu života, zejména lidí žijících v chudobě - v městských i venkovských oblastech. Státní správa a samospráva na všech úrovních je zodpovědná za poskytování nebo zajištění dostupnosti služeb v souladu s příslušnými předpisy a standardy. Udržování infrastruktury a základních služeb musí být podporováno státem. Existuje však mnoho dalších subjektů, včetně soukromého sektoru, komunálních a nevládních organizací, které se mohou na poskytování a správě služeb podílet, ve spolupráci s příslušnými úrovněmi veřejné správy včetně místních samospráv.

Akce

85.

Pro zajištění zdraví, bezpečnosti, sociální péče a lepšího životního prostředí pro všechny a k poskytování přiměřené a dostupné základní infrastruktury a služeb by měla státní správa a samospráva na odpovídajících úrovních, včetně orgánů místní správy, podporovat:

- a) Dodávky dostatečného množství zdravé pitné vody a její dostupnost.

- b) Dostatečnou úroveň infrastruktury a ekologické hospodaření s odpadem.
- c) Dostatečnou mobilitu zajištěnou prostřednictvím finančně i fyzicky dostupné veřejné dopravy a jiných forem komunikací.
- d) Přístup k trhu a maloobchodní síti za účelem koupě i prodeje základních potřeb.
- e) Poskytování sociálních služeb, zejména znevýhodněným skupinám osob a komunitám.
- f) Přístup k místním zařízením, včetně míst pro bohoslužby.
- g) Přístup k trvale udržitelným zdrojům energie.
- h) Ekologické technologie a plánování, poskytování a údržbu infrastruktury, a to včetně silnic, ulic, parků a volných ploch.
- i) Vysokou úroveň bezpečí a veřejné ochrany.
- j) Využívání různých plánovacích mechanismů, které prostřednictvím účelné participace poskytnou možnost snížit negativní dopady na biologické zdroje, jako např. na primární zemědělskou půdu a lesy; zmíněné negativní důsledky mohou vzniknout v důsledku činnosti lidských sídel.
- k) Plánovací a realizační systémy integrující všechny výše uvedené faktory do navrhování, způsobu řízení i provozu udržitelných lidských sídel.

86.

K zajišťování spravedlivějšího systému poskytování základní infrastruktury a služeb by měly orgány státní správy a samosprávy na odpovídajících úrovních, včetně orgánů místních, provést následující kroky:

- a) Při rozvíjení nových schémat a při zlepšování existujících forem, týkajících se poskytování zainvestovaných pozemků a zajišťování dostatečného prostoru pro základní služby i pro rekreaci, spolupracovat se všemi zainteresovanými stranami.
- b) Zapojit místní komunity, zejména ženy, děti a zdravotně postižené osoby, do procesu rozhodování a do stanovení priorit při zajišťování služeb.
- c) Zapojit a povzbudit místní komunity a podle potřeby jim poskytovat pomoc, zejména ženám, dětem a osobám zdravotně postiženým, při stanovení standardu místních zařízení a jejich provozu a údržbě.
- d) Podporovat úsilí akademických a profesionálních skupin při analýze potřeb infrastruktury a služeb na komunální úrovni.
- e) Usnadnit mobilizaci finančních zdrojů pro zvýšení investic od všech zainteresovaných subjektů, zejména soukromého sektoru.
- f) Vytvořit podpůrné mechanismy, které umožní lidem žijícím v chudobě i znevýhodněným osobám přístup k základní infrastruktuře a službám.
- g) Odstranit právní překážky, včetně překážek spojených s jistotou držby a úvěru, které odírají ženám rovný přístup k základním službám.
- h) Podporovat dialog mezi všemi zainteresovanými stranami za účelem lepšího zajišťování základních služeb a infrastruktury.

87.

K zajištění účinnosti infrastruktury a poskytování služeb i k jejich provozu a údržbě by měla státní správa a samospráva na odpovídajících úrovních, včetně místních orgánů, realizovat následující kroky:

- a) Vytvořit mechanismy na podporu samostatného, transparentního a odpovědného řízení služeb na místní úrovni.
- b) Vytvořit umožňující prostředí stimulující soukromý sektor k účasti na účinném a konkurenčním zajišťování základních služeb a hospodaření s nimi.
- c) Podporovat aplikaci vhodných a ekologických technologií v oblasti infrastruktury a poskytování služeb, založených na efektivitě vynaložených nákladů.
- d) Podporovat partnerství se soukromým sektorem a neziskovými organizacemi ve sféře poskytování služeb a hospodaření s nimi; je-li to nutné, zlepšit regulační pravomoc veřejného sektoru; aplikovat cenovou politiku, která zajistí ekonomickou udržitelnost a efektivní využití služeb, stejně tak jako rovnoprávný přístup všech sociálních skupin k nim.
- e) Vytvořit partnerství s místními skupinami pro výstavbu, provoz a údržbu infrastruktury a služeb tam, kde je to vhodné a proveditelné.

f. Zlepšit plánování, projektování, výstavbu, údržbu i rekonstrukce

88.

Vzhledem k rychlé urbanizaci, růstu populace a industrializaci nejsou často dosažitelné potřebné dovednosti, materiály a finanční zdroje pro plánování, navrhování, výstavbu, údržbu, a rekonstrukci bydlení, infrastruktury i jiných zařízení; často jsou také tyto složky méně kvalitní. Veřejná politika a soukromé investice by měly společně usnadnit dostatečnou nabídku finančně úsporných stavebních materiálů, stavební technologie a překlenovacích finančních zdrojů tak, aby bylo možné se vyhnout překážkám a deformacím, které brání rozvoji místního i národního hospodářství. Zlepšováním kvality a snižováním nákladů na výrobu dojde k prodloužení životnosti obytných a jiných budov; ty budou také lépe chráněny před katastrofami, budou finančně dostupné lidem s nízkými příjmy a přístupné zdravotně postiženým osobám, což vytvoří lepší životní prostředí. Měl by být využíván potenciál, daný vnějšími pozitivními sociálně ekonomickými dopady stavebního průmyslu, včetně tvorby pracovních míst; jeho činnost by měla být v souladu s životním prostředím a jeho přínos k celkovému ekonomickému růstu by měl být využit ve prospěch celé společnosti. Institucionální podpora by měla být poskytována také ve formě průmyslových standardů a dozoru nad kvalitou; zvláštní pozornost by měla být věnována energetické účinnosti, zdraví, přístupnosti a bezpečí a ochraně spotřebitelů.

89.

Izolovaný přístup k bydlení nemůže vést k uspokojování skutečných potřeb jednotlivců, rodin a jejich komunit. Podstatné pro zlepšení životních podmínek jsou tyto faktory: poskytování dostatečných sociálních služeb a zařízení, zlepšování a racionalizace územního plánování, vytváření bytových programů, které dokážou solidním způsobem naplnit skutečné potřeby komunit, a poskytování technické a jiné důležité pomoci obyvatelům neplánovaně vzniklých sídel.

Akce

90.

V zájmu účinného naplnění požadavků, týkajících se vhodného plánování, navrhování, výstavby, údržby a rekonstrukce bydlení by se veřejná správa na příslušných úrovních měla zaměřit na tyto činnosti:

- a) Stimulovat a podporovat výzkum i studie zaměřené na podporu a rozvoj domácích metod plánování a projektování, odpovídajících norem a standardů tak, aby reagovaly na skutečné potřeby místních komunit.
- b) Stimulovat participaci veřejnosti při hodnocení skutečných potřeb uživatelů, zejména s ohledem na aspekt pohlaví, a tuto participaci chápat jako integrální činnost procesu plánování a navrhování.
- c) Podporovat výměnu regionálních a mezinárodních zkušeností, zejména pokud jde o osvědčené metody, a usnadnit předávání metod plánování, projektování a stavebních technologií.
- d) Zvětšit kapacitu školících institucí a nevládních organizací tak, aby došlo ke zvýšení a zpestření nabídky kvalifikovaných pracovníků ve stavebnictví a podpořit výchovu a výuku učňů, zejména žen.
- e) Uzavírat smlouvy s místními organizacemi a tam, kde je to možné, i s neformálním sektorem v oblasti plánování, navrhování, výstavby, údržby a rekonstrukce bytového fondu i místních služeb, zejména v sídlech, v nichž mají obyvatelé nízké příjmy; klást důraz na zvyšování participace a tím i posilování krátkodobých a dlouhodobých zisků místních společenství.
- f) Zvyšovat kapacitu veřejného i soukromého sektoru v oblasti zajišťování infrastruktury prostřednictvím metod, založených na efektivním využití nákladů a, je-li to vhodné, intenzivním využití pracovních sil, a tím optimalizovat vytváření pracovních příležitostí.
- g) Podporovat výzkum, výměnu informací i vytváření potřebných institucionálních a dalších kapacit, zejména v souvislosti s finančně dostupnou a technicky a ekologicky zdravou výstavbou, údržbou a metodami rekonstrukcí.
- h) Stimulovat inženýry, architekty, projektanty i podnikatele ve stavebnictví a jejich klienty, aby navrhovali a stavěli, s pomocí využití místních zdrojů přístupné, energeticky úsporné budovy a zařízení, a aby snižovali spotřebu energie ve stávajících budovách.
- i) Profesionálům a praktikům v sektoru výstavby a rozvoje poskytovat taková školení, která jim umožní získávat nejnovější poznatky a metody, a tímto způsobem podporovat rozvoj programů bydlení, které slouží zájmům a potřebám žen, zdravotně postižených osob i znevýhodněných skupin obyvatelstva a které zajišťují jejich participaci ve všech fázích procesu rozvoje bydlení.
- j) Přijmout a prosadit patřičné standardy týkající se plánování, navrhování, výstavby, údržby a rekonstrukcí.
- k) Podporovat iniciativy soukromého sektoru umožňující poskytovat stavebníkům překlenovací půjčky s přijatelnou úrokovou mírou.
- l) Podporovat skupiny profesionálů tak, aby nabízely místním, nevládním a jiným organizacím, které se zabývají místním rozvojem a svépomocnou bytovou výstavbou, technickou pomoc v oblastech plánování, navrhování, výstavby, údržby, rekonstrukcí a správy.
- m) Posílit a zprůhlednit státní regulační a inspekční systémy.
- n) Spojit se s profesionálními společnostmi za účelem přezkoumání a úpravy stavebních zákonů a předpisů vycházejících ze současných standardů inženýrských, stavebních i plánovacích činností a z místních podmínek; usnadnit administraci a přijmout, je-li to vhodné, výkonnostní normy.
- o) Prostřednictvím podpory nevládních organizací a jiných skupin zajišťovat plnou a rovnoprávnou účast žen i zdravotně postižených osob při plánování, navrhování a výstavbě domů, které budou vyhovovat jejich specifickým individuálním i rodinným požadavkům.

Pro zvýšení a podporu dostatečné nabídky lokálně vyráběných, ekologicky zdravých, dostupných a trvanlivých základních stavebních materiálů by státní správa a samospráva na odpovídajících úrovních, ve spolupráci se všemi zainteresovanými stranami, měla vyvíjet následující aktivity:

- a) Tam, kde je to možné, povzbuzovat a podporovat zakládání a rozšiřování místního průmyslu, vyrábějícího v menším měřítku ekologicky zdravé stavební materiály a podporovat rozšiřování jeho výroby a komercializace mj. prostřednictvím právních a fiskálních stimulů, poskytování úvěrů a prostřednictvím výzkumu, rozvoje a informací.
- b) Podle potřeby formulovat politiku a její zásady tak, aby bylo usnadněno vytvoření spravedlivé konkurence na trhu se stavebními materiály, se zvýšenou účastí místních zainteresovaných stran, a vytvořit veřejné mechanismy pro jejich prosazování.
- c) Zintenzivnit výměnu informací a rozšiřování příslušných ekologicky zdravých, finančně dostupných a přístupných stavebních metod a usnadnit přenos technologií.
- d) Při zachování patřičné pozornosti věnované potřebám bezpečnosti přeformulovat a přijmout stavební normy a tam, kde je to vhodné, prostřednictvím zákona podpořit a povolit používání levnějších stavebních materiálů v bytové výstavbě i při veřejných stavebních pracích.
- e) Podle možností vytvářet partnerství se soukromým sektorem a nevládními organizacemi s cílem vytvořit mechanismy pro komerční výrobu a distribuci základních stavebních materiálů ve sféře svépomocných stavebních projektů.
- f) Pravidelně hodnotit pokrok v dosahování výše uvedených cílů.

92.

S ohledem na potřebné zvyšování místní kapacity ekologicky zdravé výroby stavebních materiálů a stavebních metod by státní správa a samospráva na všech příslušných úrovních, včetně místních, měla, ve spolupráci se všemi zainteresovanými stranami, vyvíjet tyto aktivity:

- a) Zintenzivnit a podporovat výzkum zaměřený na nalezení náhrad za neobnovitelné zdroje, nebo užívání těchto zdrojů optimalizovat, snížit jejich znečišťující důsledky a věnovat zvláštní pozornost recyklaci, opětovnému využívání odpadových materiálů a zvýšenému znovuzalesňování.
- b) Povzbuzovat a podporovat aplikaci energeticky úsporných, ekologicky zdravých a bezpečných výrobních technologií, a to na základě příslušných standardů a účinných regulačních opatření. c) Zavést takové programy a metody těžby v dolech a lomech, které zajistí minimální poškození životního prostředí.

g. Zranitelné skupiny osob a lidé se specifickými potřebami

93.

Zranitelnost a znevýhodnění jsou často zapříčiněny marginalizací, vyloučením z hlavního sociálně ekonomického proudu a z procesu rozhodování a také nedostatkem spravedlivého přístupu ke zdrojům a chybějícími příležitostmi. Jestliže mají být zranitelnost a znevýhodnění omezeny, je nezbytné zlepšit a zajistit přístup těch, kteří ke zranitelným a znevýhodněným skupinám patří, k bydlení, finančním prostředkům, infrastruktuře, základním sociálním službám, záchranné sociální síti a k rozhodovacím procesům v rámci národní i mezinárodní strategie umožňování. Je zřejmé, že ne všichni, kteří patří ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva, jsou ohroženi a znevýhodněni trvale. Zranitelnost a znevýhodnění jsou většinou způsobeny vnějšími okolnostmi, nikoli vlastnostmi samotného člověka. Jestliže uznáváme, že zranitelnost a znevýhodnění jsou způsobeny mj. podmínkami v sektoru bydlení a v přístupnosti, prosazování a účinnosti právní ochrany zaručující

rovnoprávný přístup ke zdrojům a k příležitostem, musíme akceptovat to, že příslušníci určitých skupin obyvatelstva jsou pravděpodobně zranitelnější a jsou vystaveni znevýhodnění, zejména v podmínkách vztahujících se k bydlení a prostředí v lidských sídlech. Ti, kteří patří ke zranitelným a znevýhodněným skupinám, jsou vystaveni riziku zvláště tehdy, když nemají jistotu držby, chybí-li jim přístup k základním službám nebo pokud jsou vystaveni nepřiměřeně nepříznivým ekologickým a zdravotním podmínkám, popř. když jsou vyloučeni, ať už neúmyslně nebo záměrně, z trhu bydlení a služeb.

94.

Přiměřené bydlení musí být uznáváno jako důležitá složka zvláštní péče a pomoci, na kterou mají právo děti a jejich rodiny i děti žijící mimo rodinu nebo bez rodiny. Zvláštní pozornost musí být věnována potřebám dětí žijících v těžkých podmínkách.

95.

Nepřiměřené bydlení či jeho absence přispívá ke ztrátě důstojnosti, bezpečí a zdraví uprchlíků, jiných vysídlených osob, potřebujících mezinárodní ochranu, a ostatních bezdomovců. Je nutné více podporovat mezinárodní ochranu a pomoc poskytovanou uprchlíkům, zejména ženám a dětem, které jsou zvláště zranitelné.

Akce

96.

Pro odstranění bariér a k vymýcení diskriminace v poskytování bydlení by státní správa a samospráva na všech příslušných úrovních, včetně místních, měla provést následující kroky:

- a) Přezkoumat a upravit právní, fiskální a regulační rámce, které působí jako překážky v sektoru bydlení.
- b) Prostřednictvím legislativy, podněcování a dalších nástrojů podporovat organizace zranitelných a znevýhodněných skupin obyvatelstva tak, aby mohly uplatnit své zájmy a účastnit se místního i národního ekonomického, sociálního a politického rozhodování.
- c) Vypracovat zákony a další předpisy zaměřené na prevenci diskriminace a bariér; tam, kde takové zákony a předpisy již existují, zajistit jejich uplatňování.
- d) Spolupracovat se soukromými družstvy, s místními komunitami i jinými zainteresovanými stranami tak, aby se zvýšilo vědomí nutné eliminace předsudků a diskriminace v bytových transakcích a v poskytování služeb.
- e) Zvážit připojení k důležitým dokumentům Organizace Spojených národů, které se, mimo jiné, zabývají specifickými a sociálními potřebami osob patřících ke zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva; je to např. Konvence o postavení uprchlíků z roku 1951 a Protokol týkající se postavení uprchlíků, Mezinárodní konvence o vymýcení všech forem diskriminace žen, Mezinárodní konvence o právech dítěte a Mezinárodní konvence o ochraně práv přistěhovaných dělníků a členů jejich rodin; jako další pak dodržovat Standardní pravidla týkající se zrovnoprávnění příležitostí pro zdravotně postižené osoby.
- f) Podporovat systémy veřejné dopravy, které jsou finančně dostupné a přístupné, s cílem rozšířit okruh pracovních příležitostí a možností bydlení pro zranitelné skupiny obyvatelstva.
- g) Poskytnout zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva přístup k informacím a umožnit jim participovat na místním rozhodování o komunálních a bytových problémech, které se jich týkají.
- h) Poskytnutím zvýšených dodávek pitné vody a hygienických služeb zajistit, aby zranitelné a znevýhodněné skupiny obyvatelstva měly přístup k dostatečnému množství pitné vody a hygienickým zařízením.

97.

Pro zajištění bytových potřeb osob ze zranitelných skupin obyvatelstva by státní správa a samospráva na všech úrovních, včetně místních, měla ve spolupráci se všemi zainteresovanými stranami vyvíjet následující aktivity:

- a) Poskytovat, tam, kde to je vhodné, nejzranitelnějším skupinám obyvatelstva adresné a transparentní dotace, sociální služby a různé typy záchranných sociálních sítí.
- b) Pracovat se soukromým a neziskovým sektorem, místními organizacemi a jinými subjekty s cílem poskytnout lidem, kteří patří do zranitelných skupin obyvatelstva přiměřené bydlení; intenzivně usilovat o odstranění všech fyzických překážek znemožňujících zdravotně postiženým a starým osobám žít nezávislým životem.
- c) Snažit se poskytnout lidem patřícím ke zranitelným skupinám obyvatelstva speciální životní podmínky a bydlení, např., je-li to vhodné, bydlení pro ženy vystavené násilí, nebo chráněné bydlení osob mentálně či tělesně postižených.
- d) Vytvořit takové prostředí, které umožní osobám ze zranitelných skupin obyvatelstva účastnit se společenského, ekonomického a politického života ve své komunitě a ve své zemi.

98.

Ke snížení zranitelnosti by měla státní správa a samospráva na příslušných úrovních, včetně místních, provést následující kroky:

- a) Spolupracovat s nevládními a místními organizacemi s cílem napomoci osobám ze zranitelných skupin obyvatelstva při získávání jistoty držby.
- b) Chránit všechny lidi před nuceným vystěhováním a poskytovat jim právní ochranu a náhradu v případech, které jsou protizákonné, a brát při tom v úvahu lidská práva; je-li výpověď nevyhnutelná, zajistit, aby bylo poskytnuto alternativní vhodné řešení.
- c) Rozšiřovat a podporovat svépomocné programy bydlení a svépomocnou iniciativu.
- d) Podporovat, kde je to možné, dodržování a prosazování všech zdravotních a ekologických zákonů, zejména oblastech, kde žijí nízkopříjmové a zranitelné skupiny obyvatelstva.
- e) Usnadnit akce zaměřené mj. na zajištění právního zabezpečení držby, na vytváření potřebných institucionálních apod. kapacit a na zlepšení přístupu k úvěrům, které, vedle dotací a jiných finančních nástrojů, mohou poskytnout záchranné sociální sítě snižující zranitelnost.
- f) Provádět politiku, která poskytuje informace a poradenství zranitelným skupinám obyvatelstva.
- g) Zvýšit přístupnost právních informací a všech forem pomoci zranitelným skupinám obyvatelstva.
- h) Podporovat využívání nástrojů zaměřených na prevenci, zmírňování a připravenost v případě katastrof tak, aby se snížila zranitelnost obyvatelstva v důsledku přírodních, člověkem způsobených i technologických katastrof.

C. Trvale udržitelný rozvoj lidských sídel v urbanizujícím se světě

1. Úvod

99.

Rychlá urbanizace, koncentrace městského obyvatelstva do velkých měst, rozšiřování velkoměst do širších geografických oblastí a rychlý růst megaměst patří k nejvýznamnějším transformacím lidských sídel. V roce 2005 bude většina obyvatel Země žít v městských oblastech a přibližně 40 % z těchto obyvatel budou děti. Městské oblasti silně ovlivní svět 21. století, městské a venkovské obyvatelstvo na sobě bude stále více závislé, a to pokud jde o jejich ekonomický, ekologický i sociální blahobyt. Mezi ekonomické a společenské faktory ovlivňující

tento proces patří růst populace a dobrovolná i nedobrovolná migrace, skutečné i očekávané pracovní příležitosti, kulturní vyhlídky, měnící se spotřební a výrobní modely závažné nerovnováhy a nerovnosti mezi regiony.

100.

S ohledem na množství problémů, před nimiž stojí lidská sídla, si společnost musí vážit již vytvořených hodnot a využívat moudrosti, znalostí a dovedností každého člověka. Rozvoj trvale udržitelných lidských sídel vyžaduje spolupráci i doplňující aktivity všech zainteresovaných stran. Spojení zainteresovaných stran vhodné pro participaci se může v jednotlivých případech lišit, v závislosti na tom, kdo je zodpovědný za řešený problém, nebo kdo jím je dotčen. Obecně řečeno, zainteresovanými stranami jsou ženy i muži každého věku, veřejná správa na příslušné úrovni, nevládní a místní organizace, obchodní, pracovní i ekologické společnosti.

101.

Trvalé udržitelnosti globálního životního prostředí a lidského života není možné dosáhnout, pokud, mimo jiné, nebudou lidská sídla v městských i venkovských oblastech ekonomicky prosperující, pulzující životem a ekologicky zdravá, s plným respektem ke kulturnímu, náboženskému i přírodnímu dědictví a různorodosti. Městská sídla jsou pro rozvoj člověka a celé jeho společnosti i pro ochranu světových přírodních zdrojů příslibem, protože jsou schopna živit velké množství lidí a zároveň limitovat nepříznivý dopad na přírodní životní prostředí. Přesto jsou mnohá města svědkem škodlivých modelů růstu, výroby a spotřeby, využívání půdy, mobility i degradace své fyzické struktury. Takové problémy jsou často synonymem znečištění půdy, vzduchu a vody i destrukce přírodních zdrojů. Některá lidská sídla čelí omezené dodávce vody, nedostatku infrastruktury a kanalizace i závislosti na toxických a neobnovitelných energetických palivových zdrojích a potýkají se s nezvratnou ztrátou biologické rozmanitosti. Mnohé z těchto trendů ještě zhoršuje a urychluje vysoký populační růst a rozsah migrace z venkova do měst. Demografické faktory spojené s chudobou, nedostatečným přístupem ke zdrojům a s neudržitelnými modely výroby a spotřeby, zejména v průmyslových zemích, mohou vyvolat nebo zhoršit problémy degradace životního prostředí a plenění zdrojů a tím bránit trvale udržitelnému rozvoji. Z existence silně urbanizovaného světa vyplývá, že trvale udržitelný rozvoj bude do značné míry záviset na schopnosti městských a metropolitních oblastí zvládnout takové modely výroby a spotřeby i systémy dopravy a nakládání s odpady, které jsou nutné pro ochranu životního prostředí.

102.

Místní úroveň veřejné správy může být účinným partnerem v procesu vytváření lidských sídel jako životaschopných, spravedlivých a trvale udržitelných jednotek, protože tato úroveň správy je nejbližší lidem. Vláda musí uznávat podstatnou úlohu místní správy při poskytování služeb a při vytváření podmínek pro účast obyvatel při zajišťování ekonomického rozvoje, sociální péče a ochrany životního prostředí ve své komunitě; vláda také musí uznávat význam mezinárodní spolupráce mezi místními orgány. Obce mohou stavět, provozovat a udržovat ekonomickou, sociální a ekologickou infrastrukturu, dohlížet na proces plánování, určovat místní ekologickou politiku a pomáhat při realizaci národní a subnárodní ekologické politiky. Hrají také podstatnou roli ve vzdělávání a mobilizaci lidí i uspokojování na jejich požadavků tak, aby mohlo být dosaženo trvale udržitelného rozvoje.

103.

Na Konferenci Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji se mezinárodní společenství dohodlo na celé řadě cílů a akcí zaměřených na posilování trvale udržitelného rozvoje lidských sídel. V kapitole 7 Agendy 21 byl navržen koncept "umožňovacího" přístupu v lidských sídlech, který znamená, že cestou partnerství mezi veřejným, soukromým a komunálním sektorem je třeba usilovat o zlepšení sociální, ekonomické a ekologické kvality lidských sídel a o zlepšení životního a pracovního prostředí všech lidí, zejména lidí žijících v chudobě v městských i venkovských oblastech. Specifický důraz je v procesu rozhodování kladen na participaci místních

skupin, žen, původních obyvatel, starých a zdravotně postižených osob. Agenda 21 zdůrazňuje nutnost spolupráce místních orgánů se všemi zainteresovanými stranami, včetně jednotlivců, sociálních skupin i soukromého sektoru, a to za účelem zlepšení a realizace účinné strategie pro trvale udržitelný rozvoj.

104.

Politika a programy trvale udržitelného rozvoje lidských sídel ve venkovských i městských oblastech vyžadují v procesu urbanizace silné subnárodní správní instituce spolupracující se všemi zainteresovanými stranami. V mnoha zemích jsou takové instituce ještě slabé a jejich účinnost je ohrožena rostoucími problémy s politickým regionalismem a etnickými sváry. Všechny tyto problémy a požadavky vyžadují regionální a multisektorální přístup k plánování lidských sídel, který klade důraz na vazby venkov - město a považuje vesnice a města za dva póly jednoho kontinua lidských sídel ve společném ekosystému.

105.

Města vytváří ve stále větší míře vazby a spojení, které daleko přesahují jejich hranice. Trvale udržitelný rozvoj měst vyžaduje zvážení únosné kapacity celého ekosystému, který podporuje takovýto rozvoj, včetně prevence a zmírnění nepříznivých ekologických dopadů vyskytujících se mimo městské oblasti. Nebezpečně nakládání s odpadem vede ke zhoršování přírodního prostředí; podzemní zásoby vody, přímořské zóny, oceánské zdroje, mokřiny, přirozená naleziště a jiné křehké ekosystémy jsou ohroženy stejně jako rodná země původních obyvatel. Všechny pohyby nebezpečného odpadu i látek přes hranice států by měly být realizovány v souladu s příslušnými mezinárodními dohodami, a to těmi subjekty, které je podepsaly. Rychlá urbanizace v přímořských oblastech způsobuje rychlé zhoršování pobřežních a mořských ekosystémů.

106.

Klíčovým prvkem vytváření spravedlivých a trvale udržitelných společností je různorodost jednotlivých typů lidských sídel. Životní a pracovní podmínky ve všech lidských sídlech, k nimž patří regionální městská centra, venkovská centra zabezpečující základní služby, vesničky, venkovské komunity i města a vesnice, v nichž se konají trhy, se musí zlepšit, přičemž je nezbytné klást zvláštní důraz na bytovou, sociální a prostorovou infrastrukturu a služby. Udržování a rozvoj venkovských sídel vyžadují trvale udržitelné zemědělské i lesní činnosti a zlepšené zemědělské technologie, ekonomickou diverzifikaci a více pracovních příležitostí vytvářených stimulací vhodných a z hlediska životního prostředí trvale udržitelných investic do průmyslu, související ekonomické produkce i do služeb.

107.

Pro zmírnění nevyváženého geografického rozvoje lidských sídel a pro účinné posílení tvorby dynamického hospodářství by veřejná správa na příslušných úrovních měla uzavírat partnerství s důležitými zainteresovanými stranami a podporovat trvale udržitelný rozvoj a správu měst všech velikostí i vytvářet podmínky, které by zajistily, aby tato různorodá města poskytovala pracovní příležitosti a služby v procesu zabezpečování ekonomického rozvoje, sociální péče a ochrany životního prostředí. Veřejná správa by měla vymýšlet a navrhovat strategická a podpůrná opatření, zaměřená na problematiku mobility obyvatelstva; tato mobilita způsobuje, že v některých oblastech dochází k extrémní koncentraci obyvatelstva, což vyvíjí tlak na křehké ekosystémy, např. v přímořských oblastech, zatímco v jiných oblastech počet lidí klesá.

108.

Mezinárodní spolupráce, včetně spolupráce mezi jednotlivými městy, je při podporování trvale udržitelného rozvoje lidských sídel jak nutná, tak vzájemně prospěšná. V závislosti na kontextu a potřebách měst a vesnic v každé zemi a v každém regionu by měla být zvláštní pozornost věnována nejkritičtějším problémům, k nimž patří

mění se výrobní a spotřebitelské modely, úspora energií, hospodaření s trvale udržitelnými zdroji a využívání půdy, vymýcení chudoby, otázky populace a zdraví, dodávky vody, hygienická zařízení a nakládání s odpady, prevence katastrof i jejich zmírňování, připravenost na živelní pohromy, kulturní, přírodní a historické dědictví; dále k nim patří ochrana životního prostředí, průmysl, infrastruktura a základní služby, jako jsou zdravotnická a vzdělávací zařízení. Habitat II poskytuje příležitost soustředit se na účinek, jaký budou mít současné modely rozvoje lidských sídel na schopnost dosahovat cílů stanovených na nedávných konferencích Organizace spojených národů. Pro životaschopnost trvale udržitelného rozvoje lidských sídel ve venkovských i městských oblastech je důležité věnovat velkou pozornost trendům v rozvoji měst.

2. Trvale udržitelné využívání půdy

109.

Půda je nepostradatelná pro zajištění potravy, vody a energie, stejně tak jako pro veškerou lidskou činnost. V rychle rostoucích městských oblastech je získávání půdy stále obtížnější, což je způsobeno potenciálně konkurenčními požadavky bydlení, průmyslu, obchodu, infrastruktury, dopravy, zemědělství a požadavky na zachování volných a zelených prostor a křehkých ekosystémů. Stoupající cena městských pozemků spolu s dalšími faktory brání osobám žijícím v chudobě a příslušníkům jiných ohrožených a znevýhodněných skupin obyvatelstva získat vhodnou půdu, jejíž poloha nepředstavuje pro obyvatele ekonomická, ekologická a zdravotní rizika, plynoucí z blízkosti znečišťujících průmyslových zařízení, nevhodných geografických podmínek či z vyšší náchylnosti ke vzniku přírodních katastrof. Uvést rozvoj městských oblastí do souladu s přírodou a s celým systémem sídel je jedním ze základních úkolů, které musí být pro dosažení trvale udržitelného urbanizovaného světa realizovány. Mezi nástroje vhodné pro dosahování vyrovnanějšího rozvoje patří nejen specifická městská a regionální politika a právní, ekonomická, finanční, kulturní a jiná opatření, nýbrž také inovační metody urbanistického plánování a navrhování městského rozvoje, jeho revitalizace a řízení. Je nezbytné integrovat národní, subnárodní a místní politiku a programy. V tomto ohledu by vlády měly, v souladu se svými kompetencemi a schopnostmi, široce aplikovat princip preventivního přístupu, který byl dojednáán v Deklaraci o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro; přitom je žádoucí využívat i zhodnocení ekologických a sociálních důsledků.

110.

Využívání půdy úzce souvisí s hospodařením s vodními zdroji, protože je zcela nezbytné chránit podzemní zásoby vody i jiné zdroje pitné vody před škodlivými důsledky existence lidských sídel. Zvláštní pozornost by měla být věnována odvádění potenciálně rizikových činností z citlivých oblastí. Oceány a přímořské oblasti by měly být chráněny před zdroji znečištění pocházejícími z půdy.

111.

měst využívá pro své účely půdu ležící v extravilánu nevhodným způsobem, ačkoli již zainvestované pozemky a infrastruktura nejsou vždy dostatečně a efektivně rozvíjeny a využívány. Aby růst lidských sídel nebyl nevyvážený, nezdravý a neudržitelný, je nutné podporovat takové modely využívání půdy, které minimalizují požadavky na dopravu, šetří energii a chrání volné a zelené plochy. Pro městský rozvoj je nejdůležitější přiměřená hustota osídlení a zásady smíšeného využívání pozemků. Národní, subnárodní a místní politika a plány rozvoje sídel musí být pečlivě zhodnoceny tak, aby bylo zajištěno optimální využívání pozemků a geograficky vyrovnanější ekonomický rozvoj, zahrnující ochranu nepostradatelné zemědělské půdy - tj. půdy, která udržuje biodiverzitu, kvalitu vody i doplňování podzemní vody, ochranu zranitelných, tj. i přímořských oblastí a jiných citlivých oblastí, které potřebují ochranu.

112.

Pro biologickou a hydrologickou rovnováhu a ekonomický rozvoj v městských a příměstských oblastech jsou důležité také zelené plochy a vegetace. Vegetace vytváří přirozené lokality a umožňuje lepší absorpci dešťové vody přírodními prostředky, což přináší úspory v hospodaření s vodou. Plochy zeleně a vegetace hrají také významnou roli při snižování znečištění vzduchu a při vytváření vhodnějších klimatických podmínek, čímž přispívají ke zlepšení životního prostředí ve městech. Plánování městských a příměstských oblastí by mělo zahrnovat zdravé a ekologické zemědělské činnosti a poskytování obecních pozemků.

Akce

113.

Státní správa a samospráva na všech odpovídajících úrovních, včetně místních, spolu s jinými zainteresovanými stranami, by měla s pomocí významných mezinárodních i regionálních institucí podporovat snahu lidských sídel vytvářet trvale udržitelné modely územního plánování a využívání pozemků; pro tento cíl by měly být vyvíjeny tyto aktivity:

- a) Vytvořit, tam kde to je vhodné, právní rámec usnadňující rozvoj a realizaci veřejných plánů a politiky, které budou na národní, subnárodní a místní úrovni zaměřeny na trvale udržitelný rozvoj i rekonstrukci měst, využívání půdy, bydlení a kvalitnější způsob řízení růstu měst.
- b) Podporovat efektivní a přístupný trh s pozemky, který reaguje na poptávku a uspokojuje potřeby komunity.
- c) Podle potřeby rozvíjet fiskální nástroje i kontrolní mechanismy pro využívání půdy a hledat v této oblasti racionálnější a udržitelnější užívání omezených zdrojů půdy.
- d) Věnovat větší pozornost naplňování požadavků lidských sídel v oblasti kapitálových investic, a to prostřednictvím strategie mobilizace zdrojů a politiky, usnadňující větší tok soukromých investic do rozvoje měst v oblastech, které přispívají k trvale udržitelnému využívání půdy.
- e) Povzbuzovat partnerství mezi veřejnými, soukromými a dobrovolnými sektory i jinými zainteresovanými stranami v hospodaření s půdními zdroji pro udržitelný rozvoj měst.
- f) Podporovat takové iniciativy v oblasti územního plánování a lokalizace bytové a průmyslové zástavby, které odrazují od výstavby či provozu rizikových průmyslových zařízení v obytných oblastech.
- g) Zabraňovat nebo minimalizovat znečištění a jeho vliv pocházející z průmyslových zařízení a zároveň podporovat takové iniciativy v oblasti územního plánování a lokalizace bytové a průmyslové zástavby, které odradí od nepřiměřeného umístění znečišťujících průmyslových zařízení v oblastech obydlených lidmi žijícími v chudobě nebo patřícími k zranitelným a znevýhodněným skupinám obyvatelstva.
- h) Rozvíjet a podporovat realizaci kvalitnějších metod hospodaření s půdou, takových, které se umí komplexním způsobem vypořádat s konkurenčními pozemkovými požadavky přicházejícími z oblasti bydlení, průmyslu, obchodu, infrastruktury, dopravy, zelených a zalesněných ploch; brát přitom zároveň v úvahu potřebu prostoru pro každodenní aktivity - hřiště, parky, sportovní a rekreační plochy a plochy pro zahrádkaření a městské zemědělství.
- i) Podporovat integraci plánování v oblasti využívání půdy, spojů a dopravy za účelem vytvoření takových modelů rozvoje, které snižují poptávku a požadavky v oblasti dopravy.
- j) Rozvíjet a realizovat integrované plány hospodaření s přímoškými zónami tak, aby byl zajištěn správný rozvoj a ochrana těchto zdrojů.
- k) Podporovat využívání nástrojů a rozvoj příslušných kapacit s cílem zajistit transparentní monitoring a šetření, založená na vhodných ukazatelích ekologického, sociálního a ekonomického fungování měst.

l) Institucionalizovat participační přístup k trvale udržitelným lidským sídlům prostřednictvím podpory a rozvoje takové strategie a mechanismů, které povzbuzují otevřený a široký dialog mezi všemi zainteresovanými stranami, s velkou pozorností věnovanou potřebám a prioritám žen, menšin, dětí, mládeže, zdravotně postižených lidí, starších osob, lidí žijících v chudobě a osamělých lidí.

m) Šířit vzorové příklady místního hospodaření s půdou v lidských sídlech.

n) Posílit kapacity integrovaného řízení týkající se životního prostředí.

114.

Pro rozvoj a podporu kvalitnějšího a integrovaného hospodaření s půdou by se státní správa a samospráva na příslušných úrovních, včetně místních, měla zabývat těmito aktivitami:

a) Rozvíjet integrované informace o pozemcích a mapové systémy.

b) Vytvořit, je-li to vhodné, nástroje pro prosazování zákonů a předpisů o hospodaření s půdou tak, aby se prosazování a podněty staly účinnějšími a efektivnějšími.

c) Rozvíjet trh s pozemky prostřednictvím vytvoření vhodného právního rámce, který zahrnuje ekologické aspekty a různorodost systémů držby.

d) Na základě participace se všemi zainteresovanými stranami rozvíjet na místní úrovni komplexní a ekologicky zdravou strategii využívání půdy.

3. Sociální rozvoj: odstranění chudoby, vytváření produktivní zaměstnanosti a sociální integrace

115.

Podpora spravedlivých, sociálně životaschopných a stabilních lidských sídel je neodlučitelně spjata s vymýcením chudoby. Znepokojení vyjádřené v Mezinárodním roce vymýcení chudoby a Mezinárodní dekádě vymýcení chudoby je sdíleno i mezinárodním společenstvím, které také uznává feminizaci chudoby. Chudoba má různé projevy, včetně bezdomovectví a nepřiměřeného bydlení. Vymýcení chudoby vyžaduje, mimo jiné, správnou makroekonomickou politiku zaměřenou na vytváření pracovních příležitostí, rovnoprávný a univerzální přístup k ekonomickým příležitostem (se zvláštním zřetelem na usnadnění tohoto přístupu znevýhodněným osobám), vzdělávání a osvětu, které posílí trvalou udržitelnost zdrojů obživy vycházející ze svobodně zvoleného zaměstnání a práce a také základní sociální služby, včetně zdravotnických zařízení. Žádná univerzální řešení, která by se dala přesně aplikovat, však neexistují. Lidé žijící v chudobě musí získat právo se svobodně účastnit všech součástí politického, ekonomického a společenského života. Mezi dalšími prvky strategie vymýcení chudoby patří také politika zaměřená na snížení nerovnoprávnosti, na rozšiřování příležitostí, na zajištění přístupu ke zdrojům, zaměstnání a příjmu, dále na podporu rozvoje venkova, včetně opatření na zlepšení ekonomických, sociálních a ekologických podmínek ve venkovských oblastech. Zároveň je nutné poskytovat sociální ochranu těm, kteří se nemohou sami uživit, včetně uznání potřeb a dovedností žen, rozvíjení lidských zdrojů, zlepšování infrastruktury i komunikačních zařízení včetně zvyšování jejich přístupnosti; také je třeba podporovat domácí politiku zaměřenou na uspokojování základních potřeb všech občanů.

Akce

116.

Pro zvýšení rovnoprávného přístupu ke službám v lidských sídlech a pro zlepšení přiměřeného a spravedlivého poskytování těchto služeb by státní správa a samospráva na všech příslušných úrovních, včetně místních, měla realizovat následující kroky:

a) Formulovat a realizovat takovou politiku rozvoje lidských sídel, která zajišťuje rovnoprávný přístup k základním službám a k udržování jejich úrovně, včetně těch, které se týkají poskytování jisté výživy, vzdělání, zaměstnání a obživy, základních zdravotnických služeb, zdravé pitné vody a hygienických služeb, přiměřeného bydlení, přístupu k volným a zeleným plochám; zároveň je nezbytné dávat přednost potřebám a právům žen a dětí, které často nesou největší břímě chudoby.

b) V případě potřeby přerozdělovat veřejné zdroje a tak posílit místní řízení služeb a infrastruktury. Zvýšit participaci soukromého sektoru a místních obyvatel, včetně lidí žijících v chudobě, žen, zdravotně postižených osob, původních obyvatel a členů znevýhodněných skupin obyvatelstva při identifikaci potřeb veřejných služeb, v oblasti prostorového plánování a navrhování a při poskytování a údržbě městské infrastruktury i volných a zelených ploch.

117.

Pro posílení společenské integrace, při uznání významu dobrovolných přínosů a v úzké spolupráci s nevládními a místními organizacemi, družstevním sektorem a veřejnými i soukromými nadacemi, by státní správa a samospráva na příslušných úrovních, včetně místních, měla vyvíjet tyto aktivity:

a) Zakázat diskriminační, vylučovací praktiky týkající se bydlení, zaměstnání i přístupu ke společenským a kulturním zařízením.

b) Nabídnout příležitosti a fyzický prostor k vytváření pozitivní interakce mezi kulturně rozdílnými skupinami.

c) Zahrnout opomíjené či znevýhodněné skupiny a jednotlivce do procesu plánování, rozhodování, monitorování i hodnocení rozvoje lidských sídel.

d) Podporovat, ve spolupráci s důležitými zainteresovanými stranami, včetně rodičů jichž se týká vzdělávání jejich dětí, rozvoj takových školních osnov, vzdělávacích programů a místních center, jejichž cílem je rozvoj porozumění a spolupráce mezi příslušníky odlišných kultur.

118.

Městská a venkovská chudoba a nezaměstnanost představují pro rozvoj lidských sídel vážné překážky. K potlačení chudoby by státní správa a samospráva na všech odpovídajících úrovních, včetně místních, měla ve spolupráci se všemi důležitými zainteresovanými stranami, včetně organizací pracovníků a zaměstnavatelů, rozvíjet tyto činnosti:

a) Vytvářet produktivní pracovní příležitosti, které přinášejí příjem dostatečný pro dosažení přiměřené životní úrovně, a zároveň zajišťovat stejné pracovní příležitosti a mzdové podmínky pro ženy; dále podporovat vznik pracovních příležitostí v blízkosti bydliště nebo doma, zejména pro ženy žijící v chudobě a osoby zdravotně postižené.

b) Usilovat o zajištění kvalitních pracovních míst, chránit základní práva a zájmy pracovníků; z tohoto důvodu podporovat respektování důležitých konvencí Mezinárodní organizace práce včetně úmluv týkajících se zákazu nucené práce a práce dětí, svobody sdružování, práva sdružovat se v organizacích a práva na kolektivní smlouvu, včetně zásad a principů nediskriminace.

c) Zlepšit politiku, která snižuje riziko poškození zdraví v důsledku znečištění prostředí a poskytovat neoficiálnímu sektoru a všem pracovníkům dostupné informace o tom, jak zvyšovat bezpečnost práce a snižovat zdravotní rizika.

d) Kde je to vhodné, podporovat investice a metody, které jsou efektivní a zároveň vytvářejí pracovní místa; prostřednictvím nich poskytovat, rehabilitovat a udržovat infrastrukturu a služby v sídlech.

e) Podporovat smluvní vztahy a vytváření podmínek, které v případě potřeby usnadní účast místního soukromého sektoru, včetně malých firem a investorů; podle místních podmínek podporovat i účast neoficiálního a komunálního sektoru v poskytování základních veřejných statků a služeb.

f) Zajistit, aby lidé žijící v chudobě měli přístup k produktivním zdrojům, tj. k úvěrům, půdě, vzdělání a školení, technologiím, poznatkům a informacím, stejně jako přístup k veřejným službám; dále zajistit, aby měli příležitost se účastnit rozhodování v politické oblasti a při tvorbě předpisů, které by jim umožnily mít prospěch z pracovních a ekonomických příležitostí.